

TÜRK JANDARMA TEŞKİLATI'NDA HUKUK EĞİTİMİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

İSMAİL HAKKI DEMİRCİOĞLU* & EBRU DEMİRCİOĞLU** &
ONUR GÜVEN*** & KAAAN ÖZGÜR KAYICI****

*“Jandarma, her zaman yurt, ulus ve
Cumhuriyet’e bağlı, tevazu, fedakârlık ve
feragat örneği bir kanun ordusudur.”*

Mustafa Kemal Atatürk

ÖZ

Osmanlı Devleti'nin Tanzimat Dönemi'yle birlikte iç güvenlik alanında attığı adımlar jandarma ve polis gibi kolluk kuvvetlerinin ortaya çıkmasını sağladı. Zaman içerisinde kolluk kuvvetlerini teşkilatlandırma noktasında gerçekleştirilen reform hareketleri, kolluk eğitimini geliştirme amacını taşıyordu. Bu kapsamda XIX. yüzyılın başlarında Balkan coğrafyasında kurulan Jandarma Mektepleri, ilerleyen dönemlerde Anadolu'nun çeşitli noktalarına yayılarak nitelikli jandarma personeli yetiştirmek için çalışmalar yapmıştır.

Jandarma Teşkilatı'nın kuruluşu itibariyle devlet içerisinde düzeni ve asayişini sağlamak gibi üstlendiği bazı görevleri bulunmaktadır.

-
- * 1. Yazar: Prof. Dr., Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, Güvenlik Bilimleri Fakültesi, Ankara/ TÜRKİYE demircioğlu61@yahoo.com
ORCID:0000-0002-8155-8617
- ** 2. Yazar: Doç. Dr., Trabzon Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Trabzon/ TÜRKİYE isiginkizi@yahoo.com
ORCID:0000-0001-8675-5276
- *** 3. Yazar: Arş. Gör. Dr., Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Güvenlik Bilimleri Fakültesi Sosyal Bilimler Bölüm Başkanlığı, Ankara/ TÜRKİYE guvenonur@gmail.com
ORCID:0000-0002-3640-2816
- **** 4. Yazar: Öğr. Gör., Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, Güvenlik Bilimleri Fakültesi Hukuk Bilimleri Bölüm Başkanlığı, Ankara/ TÜRKİYE kaan_kayici@hotmail.com
ORCID:0000-0001-5377-3670

Bu durumda Jandarma Okullarında yetişecek bir personelin kanun hükümlerini sahada tatbik edebilecek nitelikte hukuk bilgisine sahip olması gerekmektedir. Jandarma personeli edindiği hukuk bilgileri ölçüsünde çeşitli mülki, adli ve askeri görevler icra etmiştir. Personelin alacağı hukuk dersleri de bu noktada jandarma eğitiminin önemli bir merhalesini oluşturmaktadır.

Jandarma okullarında verilen örgün eğitimin her döneminde hukuk dersleri, eğitim müfredatında kendisine yer bulmuştur. Jandarma eğitiminde bu denli önemli rol oynayan hukuk derslerinin, bu okulların kuruluşundan günümüze kadar geçen süreçte nasıl bir değişim ve gelişim geçirdiğini irdelemek, nitelikli kolluk personeli yetiştirmede hukukun rolünü tarihsel bağlamda değerlendirmek açısından fayda sağlayacaktır. Makalede genel anlamda 1904 yılından günümüze kadar olan evrede jandarma subay ve astsubaylara verilen hukuk eğitiminin içeriği, yayımlanan müfredat programları kapsamında değerlendirilmesi, hukuk alanında okutulan ders kitapları, dönemin şartlarına göre jandarma eğitiminde yaşanan kırılma noktaları incelemeye tâbi tutulmuştur. Kullanılan kaynaklar çoğunlukla hukuk alanındaki ders müfredatlarından seçilmiştir. Bu çalışmanın amacı, Jandarma Okullarının kuruluşundan günümüze jandarma subay ve astsubay eğitiminde okutulan hukuk derslerini değerlendirmektir. Makalede tarihsel yöntem kullanılmış; veriler doküman incelemesi yoluyla elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Jandarma Teşkilatı, Kolluk Kuvveti, Kanun Ordusu, Hukuk, Müfredat Programları.

HISTORICAL DEVELOPMENT OF LEGAL EDUCATION IN THE TURKISH GENDARMERIE

ABSTRACT

The Ottoman Empire's steps in internal security during the Tanzimat Era led to the emergence of law enforcement forces such as the gendarmerie and the police. In time the reform movements carried out to organise law enforcement forces aimed to improve law enforcement education. In this context, Gendarmerie Schools which were established in the Balkans at the beginning of the 19th century expanded to various locations of Anatolia in the following period and embarked on training qualified gendarmerie personnel.

As of its establishment, the Gendarmerie Organization has some duties, such as maintaining order and security within the state. In this sense, the person must be trained in the Gendarmerie Schools to have the legal knowledge, which gives them the ability to apply the provisions of the law in the field and gendarmerie personnel performed various civil, judicial, and military duties to the extent of their legal knowledge.

Law courses in Gendarmerie Schools have found a place in almost all education curricula. There is no doubt that it will be beneficial to evaluate the role of law courses in the historical context to educate qualified law enforcement personnel, examining how the law courses, which play such an essential role in the education of the gendarmerie, have undergone a change and development in the process from the establishment of the schools to the present day. In the study, the content of the legal education given to gendarmerie officers, non-commissioned officers, and privates from 1904 to the present, its evaluation within the scope of the published curriculum, the textbooks taught in the field of law, and the breaking points in the gendarmerie education according to the conditions of the period were examined in a general sense. The sources used are usually the curricula in the field of law. The aim of this study is to evaluate the law courses taught by gendarmerie officers and non-commissioned officers from the establishment of the Gendarmerie Schools to the present.

Keywords: An Army Of Law, Curriculum, Gendarmerie, Law, Law Enforcement.

GİRİŞ

Osmanlı Devleti'nde 1839 yılında ilan edilen Tanzimat Fermanı'yla birlikte idarî, siyasî, sosyo-kültürel ve hukuk gibi çeşitli alanlarda değişim meydana gelir. Tanzimat'ın getirdiği yeniliklerle temelleri atılan kanunların esasını; bireyin can güvenliği, mal ve namusunun korunması, asker alımının düzenlenmesi ve vergi değişiklikleri oluşturmaktadır. Bu çerçevede Müslim ve Gayrimüslim ayırt etmeksizin bütün Osmanlı toplumunun can ve mal güvenliği devlet garantisi altına alınmaktaydı. Tanzimat Dönemi'nde birçok alanda olduğu gibi Osmanlı Devleti'nin hukuk sisteminde de köklü değişiklikler yapıldı. Bu değişim ve dönüşümleri hukuk, adli yapılar ve kanunlar şeklinde ayırmak mümkündür.

Hukuksal reformlar ve kanunlaşma noktasında özellikle ceza, ticaret ve arazi kanunları Batı'ya dayandırılmıştır. Batı'da meydana gelen ekonomik temelli birçok alandaki gelişimin; Osmanlı Devleti'nin XIX. yüzyıldaki idarî sisteminde köklü değişimlerin önünü açtığı görülmektedir¹. Hukuk eğitiminin sağlam zemine oturtulması ve mekteplerin kurulması, çıkan kanunların ve yargıda atılan adımların adaletin ve düzenin sağlanmasında daha etkili olacağı açıktır. Bu kapsamda öncelikli olarak yükseköğrenim statüsünde Mekteb-i Sultani faaliyete geçti. İlgili eğitim kurumu bünyesinde Hukuk Mektep Nizamnamesi teşkil edildi ve hukuk eğitimi düzenli bir zemine oturtulmaya çalışıldı. Ardından 1878'de Mekteb-i Hukuk-ı Şahane eğitim ve öğretime başladı².

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde faaliyete geçen ve hukuk eğitiminin temeli olan Mekteb-i Sultani ve Mekteb-i Hukuk-ı Şahane, bu alandaki eğitimin önemli yapı taşlarındandır.³ Bu okullarda okutulan Batı ve İslâm hukuku esaslı müfredat, ilerleyen zamanlarda açılan mekteplerin ve hukuk eğitimi veren Jandarma Okullarındaki sisteminin temelidir.

Osmanlı Devleti içerisinde hukuk eğitimi orduya asker yetiştiren kurumlarda da görülmektedir. XIX. yüzyılda faaliyete geçen Mekteb-i Harbiye'nin müfredat programına bakıldığında meslekî kanunlar adı altında çeşitler dersler ve-

¹ Gürsoy Akça, Himmət Hülür, "Osmanlı Hukukunun Temelleri ve Tanzimat Dönemindeki Hukuksal Yeniliklerin Sosyo-Politik Dinamikleri", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S 19, 2006, s.304.

² Nuran Koyuncu, "Hukuk Mektebinin Doğuşu", *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C 16, S 3, 2012, ss.164-165.

³ Koyuncu, a.g.m., s.182.

rılmıştır. Bu derslerden ilki “Askeri Kânun ve Talimatnameler” adını taşımaktaydı⁴. 1846 yılında uygulanan müfredatta ise “Piyade Dâhiliye Kanunnâmesi” ve “Süvari Dâhiliye Kanunnâmesi” farklı dersler olarak müfredatta yer almışlardır. Bu derslerde piyade ve süvarilerin meslekî anlamda dayandığı kanunlar ve nizamlar işlenmekteydi. Ancak bu dönemde Harbiye’de okutulan derslerin çoğunluğu yabancı öğretmenler tarafından verildiği için eğitim bazı eksiklikler söz konusuydu. 1850 ve 1865 yıllarında mektebin farklı sınıflarında Süvari Hizmet-i Dâhiliye Kanunnâmesi ve Piyade Dâhiliye Kanunnâmesi adları ve benzer içerikleri dersler müfredatta yerini aldı⁵.

Mekteb-i Harbiye’de verilen dersler Jandarma Teşkilatı içinde önem arz ediyordu. Çünkü jandarma zabiti olarak yetişen personel Harbiye’den aldığı eğitimle teşkilat saflarına katılmaktaydı. Ayrıca Jandarma Okullarının faaliyete geçtiği dönemden itibaren verilen hukuk derslerinin isimleri ve içerikleri, Tanzimat ile açılan hukuk mekteplerindeki ve Harbiye’deki derslerle benzerlik göstermekteydi.

Tanzimat ile birlikte devlet eliyle garanti edilen can ve mal güvenliğini tesis etmek ve ülkedeki iç güvenliği sağlamak amacıyla kolluk kuvvetlerini daha verimli ve kurumsal hâle getirmek için çalışmalar başlatılır. Bu çerçevede modern bir jandarma teşkilatının kurulması için süreç içinde adımlar atılır. Jandarma Teşkilatı’nın kuruluş yılı 1839 olsa da jandarma eğitim kurumlarıyla ilgili uzun süre gelişme kaydedilmediği görülür. Ancak XIX. yüzyılın başlarında Balkan coğrafyasında patlak veren çete hareketleri ve asayişin bozulması, eğitilmiş ve modern jandarma personeline ihtiyaç duyulmasına yol açar. Neticede 1904’de öncelikle Balkanlarda, ilerleyen yıllarda ise İstanbul ve Anadolu’nun farklı noktalarında subay/zabit, astsubay/gedikli⁶ erbaş ve erlere yönelik Jandarma Okulları faaliyete geçmiştir⁷.

⁴ Mustafa Ergün, Tayyip Duman, “19. Yüzyılda Osmanlı Askerî Okullarının Ders Programları ve Ders Kitapları”, *Yeni Türkiye Dergisi*, S 7, 1996, s.7.

⁵ Ergün,Duman, a.g.m., s.9.

⁶ “Gedikli” tabiri Osmanlı İmparatorluğu’nda Yeniçeriler arasında kıdemli olanları belirtmek için kullanılmıştır. Bu askerlikte kıdemli/eski kişiler diğer askerlerden ayrılmak için farklı bir kuşak sararlardı. İlerleyen dönemlerde Osmanlı Devleti’nde “Küçük Zabıt ve Gedikli Küçük Zabıt” şeklinde orduda birtakım unvanlar kullanılmıştı. Cumhuriyet’ten sonra ise “Gedikli Erbaş” adıyla bugünkü astsubay rütbesinin karşılığı olarak kullanılmıştı. 1951 yılında çıkarılan bir kanunla “Gedikli Erbaş” rütbesi astsubay şeklinde değiştirilmiştir.

⁷ Hüseyin Cihan, **Kuruluşundan Cumhuriyetin İlk Yıllarına Geçen Süreçte Jandarma Okulları**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2015, s.29.

Jandarma eğitim kurumlarında başta meslekî dersler olmak üzere hukuk, adli bilimler ve kültür dersleri (tarih ve coğrafya gibi) okutulmaktaydı. Hazırlanan müfredatlarda hukukla alakalı derslerin, okulların kuruluşundan günümüze kadar geçen süreçte önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Okulların hukuk dersindeki hedefi jandarmanın aslı görevleri olan mülki, adli ve askeri konularda kanunların çizdiği sınırları ve hukuk normlarını bilen jandarma subay ve astsubay öğrencilerini nitelikli bir şekilde yetiştirmektir. Türk ceza hukuku ve idare hukuku gibi derslere müfredatta sıklıkla yer verilmesi Jandarma Teşkilatı'nın hukuk alanına verdiği önemi göstermektedir.

I. Jandarma Teşkilatı'nda Hukuk Eğitiminin Gerekliliği

Osmanlı Devleti, XIX. ve XX. yüzyılın başlarında kamu düzeninin korunması, güvenliğin ve huzurun tesis edilmesi için hukuk alanında önemli adımlar attı. Tanzimat ve Islahat Fermanları'yla kamu düzeninin sağlanması devletin temel amaçlarından biri oldu. Kamu düzenini görevi ise genel anlamda jandarma ve polisten oluşan devletin kolluk gücü ile tedarik edilmeye çalışıldı. Kanun ordusu olarak tanımlanan jandarma, Osmanlı'dan günümüze özellikle kırsal kesimlerde asayiş ve güvenliği sağlamanın yanında devlet otoritesinin de güçlü bir sembolü olmuştur.

Osmanlı idaresi, jandarmanın kamu düzenini sağlamasındaki önemini kavramasına rağmen nitelikli jandarma personeli yetiştirmek için gerekli adımları ancak XX. yüzyılın başında atabilmiştir. Bu adımların atılmasında Batılı devletlerin ıslahat baskısı önemli faktörlerden birisi olmuştur. Osmanlı Devleti iradesi jandarma olacak kişilerin belirli donanımlara sahip olması gerektiğini düşünüyordu. Bu kapsamda temel askerî ve meslekî eğitim uygulanan müfredatın önemli bir bölümünü kapsamaktaydı. Meslekî dersler arasında hukuk dersleri de vardır. Hukuk dersleri; içeriğini oluşturan kanunlar, nizamnameler ve talimatnamelerle günümüzde dâhi jandarma eğitiminin bir parçasıdır. Kanun, jandarmanın görevini icra ederken rehber edindiği ve uymak zorunda olduğu bir araçtır. Bu çerçevede kanunun ne olduğunu, nasıl yapıldığını, nelerle ne şekilde tatbik edildiğini bilmek kritik bir önem arz eder⁸.

Jandarmanın esas vazifesi ve ortaya çıkış sebebi; jandarma için hazırlanan kanun ve nizamnamelerde açık bir şekilde ifade edilir. Buna göre jandarma, kanun ve nizam hükümlerinin icrasını temin etmek ve devlet idaresinin emir-

⁸ Şükrü Olçay, "Kanun, Jandarma, Halk", **Jandarma Karakol Dergisi**, S 19, 1940, s.28.

lerini yerine getirmekle sorumlu tutulur⁹. Bu sebeple jandarmanın her şeyden önce kendisine vazife veren, hükümlerinin icrasını sağlayacağı kanun ve nizamları layıkıyla öğrenip uygulaması gerekir. Bu hükümleri iyi bilmek jandarmanın vazifesini doğru yapmasını ve mesleğinin sınırlarını bilmesini sağlayacaktır¹⁰. Jandarmanın her işini, her hareketini ve müdahalesini yalnızca kanun, nizamlar ve bunlara dayanan hükümet emirlerine uygun olarak yapması gerekir. Jandarma personeli bu düsturla hareket ettiği zaman görevini en iyi şekilde yerine getirecektir.

Devlet idaresinin öncelikli görevi yurt çapında kanun hükümlerinin uygun bir şekilde yürütülmesidir. Ülkede hâkim olan unsur kanun ve kanuna dayalı devlet nizamlarıdır; onları iyi bilmek ve her şeyin üzerinde tutmak, her vazifede kanun hükümlerinden ayrılmamak ve zorlukları kanun hükümleri sınırlarında çözmek jandarmanın birinci görevidir¹¹. Jandarma hukuk eğitimi için yazılan bir ders kitabında “Jandarma umumî nizamı, emniyet ve asayiş korumaya, kanun ve nizamname ve talimatname hükümlerinin yapılmasını temine memur, müsellâh ve askerî bir inzibat kuvvetidir.” şeklinde yapılan tanımla jandarma ve hukuk eğitimi arasındaki bağ açıkça ortaya konmaktadır¹².

Jandarmanın temel görevleri arasında; kamu düzenini ve güvenliği korumak için önleyici tedbirler almak, devlet kanun ve nizamlarına aykırı fiil ve hareketlere müdahale etmek ve halkın kanuni yardım çağrılarına cevap vermek vardır. Ayrıca suç ve suçluyu tespit edip yakalamak ve adli makamlara teslim etmek de jandarmaya verilen görevler arasındadır. Bunun yanında jandarma teşkilatı kanunlara, nizamname ve talimatnamelere aykırı eylemleri engellemek için kanun koyucu tarafından görevlendirilmiştir¹³. Bu çerçevede jandarma mensuplarının yaptıkları işle ilgili olarak hukuk bilgi ve görgüsüne sahip olmaları gerekmektedir. Özellikle suça ilişkin deliller ile suçun failinin araştırılmasıyla ilgili konularda Ceza Muhakemesi Kanunu'nun çizdiği sınır-

⁹ Adnan Erginsoy, **Jandarma İçin İdari Kanun ve Nizamlar Bilgisi**, Jandarma Genel Komutanlığı Matbaası, Ankara 1940, ss.3-4.

¹⁰ Erginsoy, **a.g.e.**, s.3.

¹¹ Erginsoy, **a.g.e.**, s.4.

¹² Hulusi Alpan, **Zabıta İlgilendiren Kanun, Nizamname, Talimatname ve Talimatları Bulmada Kılavuz**, Jandarma Genel Komutanlığı Matbaası, Ankara 1937, s.4.

¹³ Alpan, **Zabıta İlgilendiren Kanun, Nizamname, Talimatname ve Talimatları Bulmada Kılavuz**, s.4.

lar doğrultusunda hareket etmektedir¹⁴. Bu çerçevede ülkemizde, asayiş ve güvenliği sağlamakla sorumlu olan jandarmaya, kuruluşundan itibaren ciddi bir hukuk eğitimi verildiği görülmektedir.

II. Jandarma Subay Eğitiminde Hukuk Dersleri

XIX. yüzyılın sonu ve XX. yüzyılın ilk çeyreğinde Balkan coğrafyasında meydana gelen asayişsizlik ve isyan hareketlerini kontrol altına alarak devlet otoritesini tesis etmek amacıyla Osmanlı jandarma teşkilatı yeniden yapılandırılmıştır. Bu dönem aralığında jandarma tipi kolluk güçleri, sadece Osmanlı Devleti'nde değil Avrupa'nın birçok bölgesinde modern devlet yapısının ortaya çıkması ve sonrasında yaşanan gelişmelerin merkezinde yer alan bir yapı olarak karşımıza çıkar. Ayrıca Jandarma Teşkilatı, Tanzimat'la başlayan değişim sürecindeki bürokratik hamlelerin aslı unsurlarından birisini oluşturur.¹⁵.

Özellikle Batılı devletlerin teşvik ve önerisiyle yayımlanan reform programları ve tensik¹⁶ faaliyetleri Jandarma Okullarının temelini atılmasına zemin hazırladı¹⁷. Avrupa'dan getirilen subaylar, jandarmanın Batılı tarzda eğitilmesine yönelik danışmanlık faaliyetinde bulundular.¹⁸ Danışmanların önerileri çerçevesinde Balkanlar'da Batı tarzı jandarma eğitim kurumları açılmaya başlandı. Bu kapsamda 1904 yılında Selanik'te Jandarma Zabitan ve Posta Kumandanları Mektebi açıldı. Daha sonra yine aynı tarihte Jandarma Efradı Cedide Mektebi kuruldu. Bu mektepler haricinde jandarma karakol kumandanı (bugünkü anlamda astsubay statüsünde) yetiştirmek için Eylül 1904'de

¹⁴ Önder Mutlu, **Kamu Düzeninin Sağlanmasında Jandarma-Polis İlişkileri**, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş 2006, ss.32-35.

¹⁵ Nadir Özbek, "Osmanlı Taşrasında Denetim: Son Dönem Osmanlı İmparatorluğunda Jandarma", **Türkiye'de Ordu Devlet ve Güvenlik Siyaseti**, Ed. Evren Balta, İsmet Akça, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2010, s.48.

¹⁶ Düzenleme, yenilik ve yenileşme anlamlarına gelmektedir.

¹⁷ İpek Yosmaoğlu, **Religion, Violence, and the Politics of Nationhood in Ottoman Macedonia 1878–1908**, Cornell University Press, London 2014, s.36.

¹⁸ Makedonya bölgesi merkez olmak üzere meydana gelen jandarma tensik faaliyetinde farklı milletlere mensup subaylar görev almıştır. Bunlardan birisi de Makedonya'daki Osmanlı jandarmasının ıslahı kapsamında 1904 yılından itibaren bu coğrafyada görev yapan Fransız jandarma subayı Sarrou'dur. Onun yazdığı hatıratta Balkanlarda gerçekleşen bu yenileşme hareketinin ayrıntısını bulmak mümkündür. Bkz. Tekin Avaner, vd. "Sarrou'nun Hayatı, Çalışmaları, Hatıratı ve Bibliyografyasına Dair", **Türk Jandarmanında Reform Süreci: Yüzbaşı Sarrou'nun Hatıratını Anlamak**, Ed. Tekin Avaner, Turgut Atasoy, Gazi Kitabevi, Ankara 2021, ss.171-182.

Manastır'da ve Ekim 1904 tarihinde Üsküp'te Karakol Kumandanları Mektebi faaliyet geçti¹⁹.

Jandarma Zabitan ve Posta Kumandanları Mektebi'nin subay sınıfı için hazırlanan müfredat programına bakıldığında mektepte iki ayrı program söz konusudur. Birinci program orduda subay olarak görev yapan ancak jandarmanya geçecek olanlar, ikinci program jandarma subayı olmak isteyen çavuşlar için planlanmıştır. Birinci programın eğitim süresi toplam 4 ay olup adaylara Hukuk ve nizamnamelerle ilgili toplam 3 dersin de içinde bulunduğu teorik ve uygulamalı bir müfredat uygulandı²⁰. Müfredattaki Hukuk dersleri; Adli Konular (muhakeme ve ceza usulü/ceza kanunu), Jandarma ve Polis Nizamnameleri ve Askeri İdare Nizamname (tabur kâtipliğine aday subaylar için) derslerinden oluşmaktaydı. Jandarma Nizamnamesi ve jandarmanın görevini yerine getirirken bilmesi gereken adli bilgilerle ilgili dersler Jandarma Zabitan ve Posta Kumandanları Mektebi'ndeki subay sınıfı için de temel dersler arasında yer almaktaydı²¹.

Subay adayı olarak Selanik Jandarma Zabitan ve Posta Kumandanları Mektebine kabul edilen çavuşların eğitimi bir yıldır. Burada verilen hukuk ve nizamname dersleri Jandarma Nizamnamesi, Polis Nizamnamesi Askeri Ceza Kanunu ve Askeri Talimatname şeklindedir. Bu eğitim kurumunda toplamda 1 hukuk, 3 nizamname dersi vardır.²² Mektebin tüm programlarını başarıyla bitiren çavuşlar, teğmen rütbesiyle mezun olmaktadır. 1908 yılına kadar mezun vermiş olan mektebin nizamname dersinden öğretmen Yüzbaşı Haydar Bey, Ceza Kanunu dersinden ise Süvari Teğmen Rıfat Bey sorumluydu²³.

İzmir Jandarma Mektebi 1907 ile 1911 arasında faaliyet gösterdi. Bu Mektep, Selanik Jandarma Mekteplerinde olduğu gibi çeşitli sınıflara ayrılmıştı. Mektep zabıt/subay sınıfı ile karakol ve posta kumandanları sınıfı şeklinde iki sınıftan oluşmaktaydı. Subay sınıfına, çavuşluktan üst rütbeye yükselenler ka-

¹⁹ Erol Karıcı, "Üsküp Jandarma Karakol Kumandanları Mektebi (1904-1909)", **Miras ve Değişim: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Jandarma**, Ed. İsmail Hakkı Demircioğlu vd., Berikan Yayınevi, Ankara 2018, s.128.

²⁰ Fatih Demirel, "Osmanlı Devleti'nde Jandarma Eğitimi: Selanik Vilayeti Jandarma Mektepleri", **Miras ve Değişim: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Jandarma**, Ed. İsmail Hakkı Demircioğlu vd., Berikan Yayınevi, Ankara 2018, s.189.

²¹ Demirel, a.g.m., ss.189-190.

²² Demirel, a.g.m., s.190.

²³ Demirel, a.g.m., ss.192-193.

bul edilmekteydi. Subay adaylarına 4 aylık eğitim sürecinde jandarma meslek derslerinin yanında Jandarma Nizamnamesi ile Amelî ve Muhtasar Hukuk ve Ceza adında toplam iki hukuk dersi de öğretilmekteydi²⁴.

İzmir Jandarma Mektebinde polis müdürü Mazhar Bey, tabip Binbaşı Haydar Bey, Rıza, Hamdi, Ömer ve Rahmi Beyler muallim olarak görev yapmıştı. Ayrıca mektep, 1907 yılında Selanik Jandarma Zabitan Kumandalığı'ndan okutulacak ders kitaplarını istemiş ve bu talebi kabul edilmiştir²⁵. Bu dönemde eğitim kadrosu, bütçe ve ders materyalleri tedarik etme gibi imkânlar kısıtlı olduğu için bazı jandarma mektepleri, bölge kumandanlıkları ve polisle eğitim alanında işbirliği yapmak durumundaydı. II. Meşrutiyet'in ilanından sonra Selanik'teki Jandarma Zabıt Mektebi İstanbul'a taşındı. 1910 yılında Yıldız Sarayı'nda eğitim öğretime başlayan mektepte Adli Bilgiler isimli bir ders yer almaktadır²⁶.

Balkan Savaşları'nın ardından 1913 yılında jandarma eğitiminin düzenlenmesine yönelik Jandarma Zabıt Mektebi Nizamnamesi yayımlandı²⁷. Mektepte 6 ay ile 1 yıl arasında değişen sürede eğitime tabi tutulan jandarma subay öğrencilerine hem meslekî hem de genel kültür dersleri verildi. Yıldız Sarayı'nda 1918 yılına kadar eğitim devam etti. Burada hazırlanan müfredat programının içeriği, genel anlamda jandarma mesleği teorisi ve spor dersleri ağırlıklı olarak hazırlandı.

Yürürlüğe giren Jandarma Zabıt Mektebi Nizamnamesi ile subay eğitimi 5 kısma ayrıldı. Buradaki ders sayılarının önceki dönemlere göre arttığı görülmektedir. Programda yer alan hukuk ve nizamnamelerle ilgili dersler şöyledir²⁸:

²⁴ Biray Çakmak, "İzmir Jandarma Mektebi (1907-1911)", **Miras ve Değişim: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Jandarma**, Ed. İsmail Hakkı Demircioğlu vd., Berikan Yayınevi, Ankara 2018, s.161.

²⁵ Çakmak, a.g.m., s.162.

²⁶ Ahmet Çermeli, Halil Atabey, **Jandarma Genel Komutanlığı Tarihi**, Cilt 1, Kozan Ofset, Ankara 2002, s.284.

²⁷ Çermeli, Atabey, a.g.e., ss.284-289.

²⁸ Çermeli, Atabey, a.g.e., s.285.

Tablo 1: 1913-1918 Yılları Arasında Jandarma Zabıt Mektebinde Okutulan Hukuk ve Nizamname Dersleri

1. ve 2. Kısım	3. ve 4. Kısım	5. Kısım
Jandarma Nizamnamesi	Jandarma Nizamnamesi	Jandarma Nizamnamesi
Hukuk İlmi	Muhtasar (kısa) Hukuk Bilgisi	Hukuk Usulü
Polis Nizamnamesi	Askeri Ceza Kanunu	Medeni ve Ticaret Kanunları
Askeri İdare Nizamnamesi		Askeri Ceza Kanunu
Askeri Ceza Kanunu		Askeri İdare Nizamnamesi

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere hukuk derslerinin sayısı artmıştır. Jandarma personelinin sahip olması gereken hukuki bilgiler ve yönetmelikler yoğun bir ders programıyla kısa sürede öğrencilere verildi. 1913 yılında uygulanmaya başlanan müfredat ile önceki dönemler kıyaslandığında ders sayısının fazla olduğu anlaşılmaktadır. Jandarma Okullarında uygulanan müfredatın dönemin ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte hazırlanmasına gayret edilmiştir. Balkan Savaşları'ndan çıkan Osmanlı Devleti, ülke içerisinde bozulan asayişin yeniden tesis edilmesi için birtakım önlemler alma yoluna gitti. Bu dönemde idari ve adli açıdan donanımlı jandarma personelinin yetişmesi önemlidir.

Müfredat programında verilen hukuk ve umumî kanunlar dersleri sivil öğretmenler tarafından; hıfzıssıhha ve ameli tıp gibi dersler süvari subaylar tarafından öğretilmekteydi. Bunların dışındaki dersler mektep kadrosundaki subay öğretmenler tarafından işlenirdi. Her bir ders için ne kadar süre ayrılacağı ve sınavların icrası mektep müdürü tarafından belirlenmekteydi²⁹.

1918 yılından itibaren Jandarma Zabıt Mektebinin çeşitli sebeplerden dolayı sürekli olarak yer değiştirdiği görülür. İstanbul'un işgal altında olduğu dönemde mektep farklı semtlere taşındı. 1921 yılında Ankara Etlik'e taşınan Zabıt Mektebi, 1922 senesinde mekân yetersizliğinden dolayı İzmit'e daha sonra 1924'te Konya'ya nakledildi³⁰. Bu evrede Jandarma Zabıt Mektebinin müfredat programıyla ilgili 1 Mayıs 1925 tarihinde Jandarma Evamir

²⁹ Halim Alyot, **Türkiye'de Zabıt**, Polis Akademisi Yayınları, Tıpkı Basım, Ankara 2008, s.462.

³⁰ Cihan, **a.g.t.**, ss.33-34.

Mecmuası'nda okutulacak dersler ilan edildi.

Jandarma Zabıt Mektebi'nin çeşitli kısımlarında ve Jandarma Zabitan Talimgâhlarında okutturulmak üzere heyet-i fenniye³¹ tarafından ders programı belirlendi³². Ders programı 3 kısım için oluşturulmuştu. Bu kısımlardan ilki Mekteb-i Harbiye'den mezun ve jandarma sınıfına alına subaylar içindir ve eğitim süresi 6 aydır. İkinci kısım İhtiyat Zabitanıyla Jandarma Küçük Zabıtlığından (astsubaylıktan geçenler anlamında) yetişecek personel içindir ve eğitim süresi 1 senedir. Üçüncü kısım ise hesap memurlarının eğitimi için olup eğitim süresi 1 yıldır³³. Bu kısımların aldığı hukuk, nizamname ve kanun dersleri aşağıdaki gibidir:

Tablo 2: 1925 Yılından İtibaren Jandarma Zabıt Mektebinde Okutulan Hukuk ve Nizamname Dersleri

1. Kısım	2. Kısım	3. Kısım
Jandarma kanun ve talimatnameleri şerhi ve polis vezaifi ve tatbikatı	Jandarma kanun ve talimatnameleri şerhi ve polis vezaifi ve tatbikatı	Jandarma kanunun ve talimatnameleri şerhi (bu meyandaki teşkilat-ı mülkiye ve jandarma teşkilatı)
Nazariyat ve tatbikat-ı cezaiye ve usul-i muhakemat-ı cezaiye	Nazariyat ve tatbikat-ı cezaiye ve usul-i muhakemat-ı cezaiye.	Malumat-ı hukukiye ve kanuniye (hukuk-ı idare, usul-i muhakemat-ı hukukiye, ticaret-i berriye ve bahriye, sulh ve icra kanunları)
Mülkiye ceza kanunnamesi ve şerhi (jandarmanın bilmesi lazım gelen mebahis)	Hukuk-ı esasiye ve idare ve muhtasar hukuk-ı umumiye-i düvel	Muhasebe-i umumiye kanunu
	Mülki ve askeri ceza kanunnamesi şerhleri	Mülki ve askeri ceza kanunları (hesap memurlarını alakadar edecek mevad)

³¹ İlmi ve teknik kurul anlamına gelmektedir. <https://www.luggat.com> Erişim tarihi: 18.11.2022.

³² “Jandarma Efrâd ve Zabıt Mektepleri Ders Programı”, **Jandarma Evamir Mecmuası**, S 199, 1925, s.159.

³³ Jandarma Efrâd ve Zabıt Mektepleri Ders Programı”, ss.160-162.

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere Jandarma Zabıt Mektebi ders programında jandarma vazifesi ve mesleğini ilgilendiren kanunlar hakkında dersler bulunmaktadır. 1925 yılı itibariyle jandarma eğitiminde hukuk eğitiminin önemini teşkilat tarafından kavranmıştır; Özellikle ders sayısının artması ve ders içeriklerinin geliştirilmesi buna örnektir.

1930 yılında Konya Jandarma Zabıt Mektebi hukuk dersleri öğretmeni Kâtipzade İbrahim Nazif tarafından Zabıtaya Mahsus Hukuk Dersleri isimli bir kitap kaleme alınmıştır. Bu eserin hem Polis Mektebi hem de Jandarma Zabıt Mektebi tarafından ders kitabı olarak okutulduğu giriş kısmındaki bilgilerden anlaşılmaktadır³⁴. Kitabın içeriğinde hukuku esasiye, hukuku idare, hukuku aile, ceza kanunu, ceza muhakemeleri usulü kanunu ve ceza tatbikatı konuları yer almaktadır³⁵. Kitap, Dâhiliye Vekâleti'nin onayıyla yayımlanmıştır. İbrahim Nazif eserinin tüm zabıta personeli tarafından okunması gerektiğinin altını çizmektedir. Ayrıca bu kitabın uzun bir süre jandarma eğitimindeki hukuk derslerine kaynaklık ettiği açıktır.

1930 yılına kadar Konya'da Jandarma Zabıt Mektebi eğitime devam etti. Bu yıl 1706 Sayılı Jandarma Kanunu'nun³⁶ yürürlüğe girmesiyle mektep kapatıldı³⁷. Bu kanunla birlikte eski kanun ve nizamlarla jandarmaya alınan subay kaynakları tamamen kalktı ve jandarma subay ihtiyacının sadece Harp Okulundan jandarma sınıfına ayrılan subaylardan karşılanacağı belirlendi³⁸. Harp Okulunu bitiren subayların meslekî eğitim ve öğretimini geliştirmek amacıyla yeni bir sınıf okulunun açılmasına karar verildi. Bu kapsamda Ankara'da Polis Enstitüsü ile ortak bir binada Jandarma Subay Okulu açılması planlandı.

1935 yılında Harp Okulu'ndan 29 teğmen ilk defa jandarma olarak kabul edildi. Bu teğmenler meslekî eğitimlerini Jandarma Genel Komutanlığı binasının üst katında tamamladılar. Jandarma Subay Okulunun esas açılışı ise 1 Ekim

³⁴ İbrahim Nazif, **Zabıtaya Mahsus Hukuk Dersleri**, Konya Vilayet Matbaası, Konya 1930, s.2.

³⁵ Nazif, **a.g.e.**, s.3.

³⁶ 1706 Sayılı Jandarma Kanunu, Jandarma Teşkilatı'na temel olan ve hazırlanan en geniş kapsamlı kanundur Adnan Erginsoy, **1706 sayılı Jandarma Kanununun Şerhi**, Jandarma Genel Komutanlığı, Ankara 1937 s.3.

³⁷ **Jandarma Genel Komutanlığı 50. Yıl Cumhuriyet Hizmetinde**, İçişleri Bakanlığı Yayınları, Ankara 1975, s.95.

³⁸ **Jandarma Genel Komutanlığı 50. Yıl Cumhuriyet Hizmetinde**, s.95.

1937 tarihinde gerçekleşti³⁹. Bu okul; binası, müfredat programı, ders kitapları, eğitim kadrosu ve kolluk eğitimi noktasında jandarmanın önemli bir merhalesini oluşturur. 1937 yılında bilhassa ders kitapları noktasında Jandarma Teşkilatı içerisinde dikkate değer bir yayın faaliyeti gerçekleşti. Burada uygulanan müfredat ve verilen eğitim, sonraki dönemlerde uygulanacak programların da temelini oluşturmaktaydı. Jandarma Subay Okulunun açılmasıyla hukuk alanındaki ders sayısının da arttığı tespit edildi. 1937 yılı Subay Okulunda toplam 9 hukuk dersi ve 1 jandarma mevzuatıyla ilgili ders bulunmaktadır⁴⁰;

Tablo 3: 1937 Yılı Jandarma Subay Sınıf Okulu Hukuk Dersleri

Ceza Hukuku Dersleri ve Ders Öğretmenleri	İdare Hukuku ve Ders Öğretmenleri	Medeni Hukuk ve Ders Öğretmenleri	Mevzuat Dersi ve Ders Öğretmenleri
Ceza Hukuku/ Selâhi Yargı	Hukuk-ı İdare/ Ekrem Engin	Hukuk-ı Medeniye/ Kemal Ergin	Jandarma Teşkilat ve Vazifesi, Polis Teşkilat ve Vazifesi/Öğr. Bnb. Rifat Kemerdere
Türk Ceza Kanunu/ Selâhi Yargı	Hukuk-ı Düvel/ Profesör Nusret Bey		
Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu/ Selâhi Yargı	Hukuk-ı Esasiye/ Nazif Yazgan		
Askeri Ceza Kanunu/ Askeri Hâkim Hilmi Şipka			
Askeri Muhakeme Usulü Kanunu/ Askeri Hâkim Hilmi Şipka			

³⁹ Süleyman Tekir, **Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Jandarma Kuruluş, Teşkilat ve Mücadele (1903-1938)**, Timaş Yayınları, İstanbul 2020, s.384.

⁴⁰ **Jandarma Okulu Subay Kısmı Müfredat Programı**, Jandarma Genel Komutanlığı Matbaası, Ankara 1937, ss.1-3.

Ayrıntılı müfredat programının yer aldığı kitapçık hem öğretmenlere hem de öğrencilere dönem sonu geri almak suretiyle dağıtıldı⁴¹. Müfredatta yer alan diğer derslere bakıldığında hukuk derslerinin çoğunlukta olduğu göze çarpmaktadır. Hukukun dışında tarih, sağlık ve spor dersleri programda yer alır. Hukuk derslerine giren öğretmenlerin çoğu sivil kaynaklı olmakla birlikte askeri hâkim ve öğretmen subayların da derslere girdiği görülmektedir⁴². Jandarma Subay Okulunun eğitim süresi ise 10 aydır.

Hukuk alanındaki derslerin içeriğine bakıldığında Ceza Hukuku dersinde toplam 76 konu başlığı vardır. Genel anlamda ceza hukukunun tarifi, tarihçesi ve hukukun içerisinde ceza hukukunun yeri, suç ve suçla ilgili tanım ve kavramlar yer alır. Ayrıca suçun maddi unsurları, cezaların kanuni ve hukuki taksimi, mala karşı olan cezalar, cezayı ağırlaştırıcı ve hafifleten sebepler gibi konu başlıkları da mevcuttur⁴³.

Türk Ceza Kanunu dersinde ise 12 konu başlığı bulunur. Burada devlet kuvvetleri aleyhinde işlenen suçların neler olduğu, hürriyet aleyhindeki suçlar, devlet idaresine karşı işlenen suçlar, ammenin nizamı aleyhinde işlenen suçlar, umumi adaba ve ailenin nizamı aleyhindeki suçlar ve şahıslara karşı işlenen suçlar gibi konu başlıkları yer alır⁴⁴. Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu dersinde toplamda 89 konu başlığı bulunur. Derste genel anlamda muhakeme usulüne göre vazifenin tanımı, muhakemelerin türleri, şahitlik, otopsi, zehirlenme, kalpazanlık suçları gibi konu başlıklarında öğrenciler bilgilendirilmek istenmiştir. Bunların dışında zaptın ne suretle yapılacağı, kefaletin türleri, meşhurat suçun tarifi, zabıt varakası ve tanzimi, cezaların infazına dair kanuni hükümlerin ne olduğu gibi konular dersin içeriğini oluşturmaktadır⁴⁵.

Hukuk-ı Medeniye dersinde hukukun tarifi ve doğuşu, hukukun türleri, Türk Kanunu Medeniyesi, şahsiyetin hukuku, boşanma, aile, miras ve borçlar kanunu gibi hukukun temel konuları işlenir⁴⁶. Askeri Ceza Kanunu dersi; askeri ceza kanununun tarihi gelişimi, askeri mahkemeler, askeri muhakeme ve ceza kanunları, askeri ceza kanuna göre suçların taksimi, umumi ve askeri ceza ka-

⁴¹ **Jandarma Okulu Subay Kısmı Müfredat Programı**, ss.1-2.

⁴² “Jandarma Okulu Subay Kısmı, İlk Devre Mezunları, Veda Töreni Münasebetiyle Fevkalade Nüsha”, **Jandarma Mecmuası**, S 49/50, 1937, ss.11-12.

⁴³ **Jandarma Okulu Subay Kısmı Müfredat Programı**, ss.3-6.

⁴⁴ **Jandarma Okulu Subay Kısmı Müfredat Programı**, ss.7-8.

⁴⁵ **Jandarma Okulu Subay Kısmı Müfredat Programı**, ss.8-13.

⁴⁶ **Jandarma Okulu Subay Kısmı Müfredat Programı**, ss.19-22.

nunlarına göre infaz şekilleri, herhangi bir suçundan dolayı yakalanacak jandarmanın nerede tutulacağı ve harp hükümleri gibi çeşitli konu başlıklarından meydana gelir⁴⁷. Seferberlik durumunda jandarmanın görevleri, firarilik ve disiplin cezaları gibi jandarmayı yakından alakadar eden konular ayrıntılarıyla ele alınmaktadır.

Hukuk-ı Esasiye isimli dersle ilgili toplamda 71 konu başlığı bulunmaktadır. Burada hukukun tarifi ve taksimi, İslâm hukukun esası, Türkiye’de parlamento tarihi, devletin teşkilatı siyasiyesi ve Cumhurbaşkanı’nın hukuki vaziyeti gibi konular işlenir⁴⁸. Hukuk-ı İdare dersi 90 konu başlığından oluşur. Bu derste genel anlamda idare hukukunun hukuk eğitimindeki yeri ve jandarmayı ilgilendiren kısmı izah edilir. Ayrıca idare tarihi, zabitanın tanımı, âdemi merkeziyet, idare-i örfiye kararnameleleri, Nüfus Kanunu, Pasaport Kanunu, Cemiyetler Kanunu, Nahiye-Köy-Belediye İdareleri Kanunu, İş Kanunu, İskân Kanunu ve Tunceli Vilayeti’nin İdaresi Hakkındaki Kanun gibi çeşitli kanunlar bu dersin konularını oluşturur⁴⁹.

Askeri Muhakeme Usulü Kanunu dersinde askeri muhakemelerinin teşkilatı, askeri mahkemelerin görevleri, alay askeri mahkemeleri, celp, ihzar, tahkikat, tevkif, yakalama, temyiz ve itiraz, cezaların infazı konu başlıkları arasında yer alır⁵⁰. Hukuk-ı Düvel isimli derste hukuku düvelin konusu ve mahiyeti, hukuku amme, devletin şekli ve teşekkülü, devletler hukuku, Lozan ve Montrö’nün içeriği ve harp hukuku işlenen konular arasındadır⁵¹. Jandarma Teşkilat ve Vazifesi, Polis Teşkilat ve Vazifesi isimli derste jandarmanın tarifi, devlet ve millet için gerekliliği, jandarmanın tarihçesi ve jandarmanın teşkilat yapısı, Jandarma Okulları, jandarma müessesleri, jandarma kanunu, jandarmanın görevleri, eşkıya takibi ve haber alma ile polis teşkilatı ve vazifesi gibi konular ayrıntılı olarak işlenmektedir⁵².

Yukarıdaki derslerde görüldüğü gibi jandarma subay adaylarına kapsamlı hukuk dersleri verilmektedir. Müfredat programı içerisinde hukuka bu kadar geniş ölçüde yer ayrılıp önem verilmesi; jandarmanın görev ve sorumluluklarını hukukun

⁴⁷ **Jandarma Okulu Subay Kısmı Müfredat Programı**, ss.22-28.

⁴⁸ **Jandarma Okulu Subay Kısmı Müfredat Programı**, ss.41-43.

⁴⁹ **Jandarma Okulu Subay Kısmı Müfredat Programı**, ss.44-47.

⁵⁰ **Jandarma Okulu Subay Kısmı Müfredat Programı**, ss.47-50.

⁵¹ **Jandarma Okulu Subay Kısmı Müfredat Programı**, ss.51-52.

⁵² **Jandarma Okulu Subay Kısmı Müfredat Programı**, ss.28-34.

çizdiği sınırlar çerçevesinde yerine getirmesinden kaynaklanmaktadır. Jandarma Subay Okulunun ilk devre mezuniyet töreninde dönemin Dâhiliye Vekili Şükrü Kaya bir konuşma gerçekleştirmiştir. Bu konuşmada Kaya, jandarmanın hukukun ve kanunların yılmaz savunucusu olduğu üzerinde durmuştur⁵³:

“...memleket ve inkılâp kanunlarının en son müeyyidesi jandarmadır. Memleket hudut ve hukukunun korunması için jandarma müstesna bir yeredir. Memleket kanunlarını yapar, eğer jandarma bunları tatbik etmezse onlar kütüphanede çürümeye mahkûmdur. Jandarma, emniyetin muhafazasıdır. Jandarma kuvveti en çok verim veren, gelir getiren bir istihsal membadır...”

Jandarma Subay Okulu 1937-1938 eğitim devresinde Hukuk-ı Esasiye dersinin öğretmeni değişmiştir. Merkez Bankası Hukuk Müşaviri Osman Nuri Uman'ın bu derse girdiği görülmektedir. Derslere ihtiyaç dâhilinde okul dışından alanında uzmanı sivil kişiler gelmekteydi; özellikle bu durum hukuk derslerinde daha fazlaydı⁵⁴.

1938 yılında okul komutanlığında da değişiklik yaşanmış ve Jandarma Albay Hüsnü Tekşen göreve gelmiştir. Dönem sonunda Mareşal Fevzi Çakmak'ın katılımıyla bir mezuniyet töreni gerçekleşmiş ve bütün subay adayları okuldan başarıyla mezun olmuştur. 1939 ile 1941 yılları arasında geçen süreçte programdaki dersler ve öğretmenler hakkında Derviş Okçabol çeşitli bilgiler vermektedir. Buna göre müfredatta yer alan hukuk dersleri ve derse giren öğretmenler şu şekildedir⁵⁵:

- Hukuk Bilgisi/ Ziraat Bankası Hukuk Müşaviri Osman Bey
- İdare Hukuku ve İdari Kanunlar/ Dâhiliye V. Hukuk Müşaviri Ekrem Ergüven
- Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ve Askeri Ceza ve Muhakemeleri Usulü/ Saylav Selâhaddin Yargı
- Ceza Hukuku (Türk ve Askeri Ceza Kanunları)/ Askeri Hâkim Hilmi Şipka
- Jandarma Teşkilât ve Vezaifi/ Binbaşı Zeki Tavman

⁵³ Derviş Okçabol, **Türk Zabıta Tarihi ve Teşkilat Tarihçesi**, Polis Akademisi Yayınları, Tıpkıbasım, Ankara, 2016, s.293.

⁵⁴ Okçabol, **a.g.e.**, s.279.

⁵⁵ Okçabol, **a.g.e.**, ss. 282-283.

Yukarıdaki derslerden anlaşılacağı üzere ilk yayımlanan müfredat programında bazı hukuk derslerinin kaldırıldığı, bazılarının ise birleştirildiği görülmektedir. Ayrıca mevzuat ve kolluk görevlerinin işlendiği dersten de polis kısmı kaldırılmıştır.

Jandarma Subay Okulu'nun faaliyete geçmesinden sonra hem ders kitabı hem de görev başındaki personele yardımcı olması amacıyla hazırlanan eserlerin sayısında artış söz konusudur. Derslerin içeriği göz önüne alındığında hukuk derslerinin fazlalığında dolayı hazırlanan eserler jandarmayı ilgilendiren kanun ve mevzuatlarla ilgiliydi. Askeri Adli Hâkim Hulisi Alpan'ın 1937 yılında hazırladığı Zabıtaı İlgilendiren Kanun, Nizamname, Talimatname ve Talimatları Bulmada Kılavuz isimli eseri jandarma için bir el kitabı formatında hazırlanmıştı⁵⁶. Kılavuz jandarmayı ilgilendiren mevzuatla ilgili her türlü maddeyi içeriyordu. Kılavuzun içeriği jandarma birimlerine ait kanun, nizamname ve talimatname bir araya toplanmış ve kanunlara zaman içerisinde eklenen ve değişen hususlar seri hâlinde sıralanmıştı. Ayrıca çalışmada kanunların kolayca bulunabilmesi için kılavuz anahtarı oluşturulmuştu⁵⁷.

Hulisi Alpan'ın kılavuzundan bir yıl sonra Dâhiliye Vekâleti tarafından Jandarma Teşkilat ve Vazife Nizamnamesi yayımlandı. Burada 1706 Sayılı Jandarma Kanunu ve ona ilişkin daha sonra eklenen kanun maddeleri tafsilatlı bir şekilde izah edildi⁵⁸. Eserde yer alan umumi hükümler kısmındaki esaslarda jandarmanın vazifesi açık bir şekilde belirtilmektedir⁵⁹;

“Türkiye Cumhuriyeti Jandarması umumî emniyet ve asayiş korumağa, kanun, nizamname ve talimatnameler hükümlerinin icrasını temine ve bunlara müstenid Hükûmet emirlerini ifaya ve en büyük idare memurlarının idarî vazife dolayısıyla verdikleri emirleri tatbik memur müsellâh ve askeri bir inzibat kuvvetidir.”

Kanunun birinci maddesinde de görüldüğü üzere kanunların icrasını temine memur olan jandarmanın bu görevi layıkıyla yerine getirebilmesindeki önemli araçlardan birisi personelin alacağı iyi bir hukuk eğitimidir. Bu kapsam-

⁵⁶ Alpan, **Zabıtaı İlgilendiren Kanun, Nizamname, Talimatname ve Talimatları Bulmada Kılavuz**, s.3.

⁵⁷ Alpan, **Zabıtaı İlgilendiren Kanun, Nizamname, Talimatname ve Talimatları Bulmada Kılavuz**, ss.3-4.

⁵⁸ **Jandarma Teşkilat ve Vazife Nizamnamesi**, Dâhiliye Vekâleti, Ankara 1938, s.1.

⁵⁹ **Jandarma Teşkilat ve Vazife Nizamnamesi**, s.2.

da yine Hulusi Alpan jandarmanın mülki, adli ve askeri ödev ve hizmetlerin kanun ve nizamla dayanılarak nasıl yapılacağı anlatmak amacıyla bir eser kaleme almıştır; Çalışmada idare rejiminin, kamu ve ceza hukukunun temel kavramları açıklanmaktadır⁶⁰.

Jandarma Subay Okulunda bir dönem okul komutanlığı yapan Hüsnü Tekşen'in Jandarma Teşkilat ve Vazifesi dersi için hazırladığı Jandarma Amelî Vazifelerinden Bazı Hadiseler eserinde kanuni sınırlılıklar çerçevesinde suçluların takibi, yakalanması ve sonrasındaki hadiseler, hapislane sevkiyle alakalı konular ve eşkıya takibi gibi başlıklar işlenmiştir. Ayrıca jandarma subayında bulunması gereken vasıflar konusu ve jandarma subay öğrencisine mesleğe atılınca karşılaşacağı zorluklarda yapması gerekenler ifade edilmiştir⁶¹. Kitabın döneminde yayımlanan diğer eserlerden farkı işlenen konuları örnek olaylarla açıklamasıdır; bu durum öğrencilerin konuları daha iyi anlamasına yardımcı olmaktadır⁶².

Hulusi Alpan, Ceza Hukuku (Türk ve Askeri Ceza Kanunları) ve Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu derslerine kaynaklık etmesi için Jandarmanın Tatbikatı Adli Dağarcığı isimli ders kitabı hazırlamıştır. Ayrıca bu eser öğrencilerin yanı sıra görevde bulunan personelin faydalanması amacıyla da yazmıştır.⁶³ Çalışmada genel anlamda ceza hukukunun tanımı, suçun tarifi ve çeşitleri, jandarmanın adli zabıta olarak görevleri, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ile müdafaa hakkı gibi çeşitli konular ayrıntılarıyla ele alınmıştır⁶⁴.

Jandarma Subay Okulu faaliyete geçtiği dönemden itibaren öğrenci kaynağını Harp Okulundan jandarma sınıfına ayrılan subay adayları oluşturmaktaydı. 1945 yılında Harp Okulu ve sınıf okullarındaki öğretim hususlarının iyileştirilmesine yönelik emirname yayımlandı. Buna göre Harp Okulu iki sınıflı olarak eğitim görecektir ve işlenecek dersler askeri bilgilerin yanında genel ve teknik bilgilerden oluşacaktı⁶⁵. Mesleklere ayrılma, eğitimin sonunda yapılarak öğrenciler sınıf okullarına gönderilecekti. Sınıf okullarındaki eğitim ve

⁶⁰ Hulusi Alpan, **Zabıtanın Dağarcığı**, Jandarma Genel Komutanlığı Matbaası, Ankara 1937, s.1.

⁶¹ Hüsnü Tekşen, **Jandarma Amelî Vazifelerinden Bazı Hadiseler**, Rıza Koşun Matbaası, İstanbul 1941, ss.1-3.

⁶² Tekşen, **a.g.e.**, s.1.

⁶³ Hulusi Alpan, **Jandarmanın Tatbikatı Adli Dağarcığı**, İdeal Basımevi, Ankara 1943, s.3.

⁶⁴ Alpan, **Jandarmanın Tatbikatı Adli Dağarcığı**, s.5.

⁶⁵ "Harp ve Sınıf Okulları Programları H.", **Jandarma Emirnamesi**, S 618, 1945, s.741.

öğretim iki yıldır. Jandarma sınıfına mensup subay öğrencileri de bu emirnameye tâbiydi. Jandarma subay öğrencileri okulun birinci sınıfında Askeri Ceza ve Hukuk dersi almaktaydı⁶⁶.

Harp Okulundan mezun olan jandarma subay adayları, Jandarma Subay Okulunda mesleki dersler ağırlıklı bir program görmekteydiler. 1945-1946 yılında Subay Okulunda verilen eğitimde meslek, hukuk, sağlık ve spor dersleri ağırlıklı bir program vardı. Buradaki hukuk dersleri şöyleydi; Ceza Muhakeme ve Askeri Muhakeme ve Usul Kanunları, Hukuk Bilgisi, İdare Hukuku ve İdari Kanunlar, Türk Ceza ve Askeri Ceza Kanunu, Jandarma Teşkilat ve Vazifeleri⁶⁷. 1945-46 yıllarındaki programda genel anlamda jandarma subay öğrencilerinin aldıkları ders sayısının azaldığı görülmektedir. Bu azalma hukuk derslerinde de kendisini gösterir. Önceki programda yer alan Hukuk-ı Medeniye, Hukuk-ı Esasiye ve Hukuk-ı Düvel gibi derslerin isimleri değiştirilmiş ve yeni eklenen derslerin konu başlıklarına orantılı bir şekilde dağıtılmıştır. Bu dönemde ayrıca farklı öğrenme alanlarına yönelik dersler eklenmiştir; Kriminalistik bu derslerden birisidir⁶⁸.

20

Jandarma subay okulu müfredat programında bir süre köklü değil kısmi değişiklikler gerçekleşti. 1963-1964 yılı eğitim döneminde Ceza Kanunları dersi kaldırılarak bunun yerine önceki dönemlerde yer alan Ceza Hukuku ile Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu gibi derslerin birleştirilmesiyle oluşan daha kapsayıcı bir ders eklendi⁶⁹.

1950 yılından itibaren Jandarma Subay Okulu, Jandarma Subay Tatbikat Okulu ismiyle faaliyetlerine devam etti. Subay Tatbikat Okuluyla ilgili olarak 1965 yılında hazırlanan talimat kitapçığı sayesinde verilen subay eğitiminin ayrıntılarına ulaşmak mümkündür. Bu okulda her yıl Harp Okulundan jandarma sınıfına ayrılan subay öğrencileri 11 aylık eğitim görmektedir. Okulun eğitim kadrosu muvazzaf jandarma subayı, öğretmen subay, üniversite ve yüksekokul mezunu sivil öğretmenlerden oluşur⁷⁰. Öğrencilere uygulanacak sınavlara dair usul ve esaslarda yazılı ve sözlü sınavların içerikleri belirlenir. Jandarma meslek dersleri yazılı ve sözlü, Kriminalistik ve Muharebe dersleri

⁶⁶ “Harp ve Sınıf Okulları Programları H.”, s.741.

⁶⁷ Çermeli, Atabey, **a.g.e.**, s.298.

⁶⁸ Çermeli, Atabey, **a.g.e.**, s.298.

⁶⁹ Çermeli, Atabey, **a.g.e.**, s.299.

⁷⁰ **Jandarma Genel Komutanlığı 50. Yıl Cumhuriyet Hizmetinde**, s.97.

yazılı ve uygulamalı ve hukuk derslerinin de içinde bulunduğu diğer dersler yazılı yapılıdır⁷¹.

Subay sınıfında⁷² okutulacak dersler askeri, mesleki ve hukuk dersleri olmak üzere üç kategoriye ayrılmaktadır. Hukuk dersleri ve bir ders yılında okutulacak saat miktarları şöyledir⁷³:

- Türk Ceza ve Askeri Ceza Kanunu / 90
- Türk Ceza ve Askeri Ceza Usûl Kanunu / 90
- İdari Kanunlar ve Nizamlar / 90
- Hukuk Bilgisi / 60

Yukarıda görüldüğü üzere hukuk derslerinin sayısının toplamı 4'tür. Askeri ve mesleki derslere nazaran hukuk ders sayısının az olduğu görülmektedir. Hukuka giriş mahiyetindeki hukuk bilgisi dersi ve kanun dersleri müfredatta mevcuttu; Ders kitabı olarak ise okul öğretmenlerinin hazırladığı ders notları kullanılmaktaydı⁷⁴.

1977 yılında Ankara Anıttepe'den Güvercinlik Kışlası'na taşınan Subay Tatbikat Okulu, 1997 yılından sonra Beytepe'deki yerleşkesine taşındı. 1979-1980 eğitim dönemi için yayımlanan müfredat kitapçığındaki dersler farklı öğrenme alanlarına göre ayrılarak planlandı. Buna göre jandarma meslek derslerinin çoğunlukta olduğu programda hukuk ve kültür dersleri de mevcuttur. Hukuk derslerinin sayısı önceki müfredatlara göre daha azdır; Ceza Muhakemeleri Usul Hukuku, İdare Hukuku ve Ceza Hukuku isimlerinde toplam 3 ders bulunur⁷⁵.

1979 yılında Jandarma Okul Komutanlığı isminde subay ve astsubay sınıfları bir çatı altına alınarak faaliyetlerine devam etti. Bu dönemde Jandarma Genel Komutanlığı emriyle yeni müfredat göz önüne alınarak çeşitli ders kitaplarının oluşturulması talimatı Okul Komutanlığına verildi. Bu kapsamda 1982 yılın-

⁷¹ **Jandarma Subay Tatbikat ve Astsubay Okulları Komutanlığı Talimatı**, Jandarma Genel Komutanlığı Basımevi, Ankara 1965, s.16.

⁷² Burada subay sınıfı olarak belirtilmesinin sebebi söz konusu okulun Jandarma Subay Tatbikat ve Astsubay Okulları olarak faaliyet göstermesidir. Okul subay sınıfı ayrı astsubay sınıfı ayrı olarak eğitim vermektedir.

⁷³ **Jandarma Subay Tatbikat ve Astsubay Okulları Komutanlığı Talimatı**, s.22.

⁷⁴ **Jandarma Subay Tatbikat ve Astsubay Okulları Komutanlığı Talimatı**, s.23.

⁷⁵ Çermeli, Atabey, a.g.e., s.299.

da Okul Komutanlığı öğretmenlerinden J. Bnb. Erdoğan Ateşoğlu tarafından Jandarma Meslek Bilimi Ders Notu ismiyle bir kitap hazırlanmıştır⁷⁶. Jandarmanın adli, idari ve askeri görevlerini ayrıntılarıyla izah edilen bu çalışmada askeri mahkemelerin yargılama usulü kanununa göre jandarmanın görevleri, askeri yasak bölgeler ve güvenlik bölgeleri kanunu göre jandarmanın ödevleri gibi konular işlenmektedir⁷⁷. Jandarma Meslek Bilimi ders kitabının subay sınıfında uzun bir süre okutulduğu bilinmekte; hem hukuk hem de jandarmanın vazifesi gibi derslere yardımcı olduğu görülmektedir.

1993-1994 eğitim-öğretim döneminde yukarıdaki hukuk derslerine ek olarak hukuk alanında yer alan İnsan Hakları dersinin müfredata eklendiği tespit edilmektedir. 2000-2001 döneminde kırk dört haftalık bir müfredat programı uygulamaya konuldu. Burada hukuk dersleri kapsamında 3 ders mevcuttur. Bunlar; Türk Ceza Hukuku, İdare Hukuku ve İdari Kanunlar ve Ceza Muhakemesi Usul Hukuku⁷⁸. Hukuk derslerinin genel anlamda 3 dersle sınırlı tutulduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca önceki dönemlerde bulunan jandarma mevzuatı ve vazifesine yönelik derslerin de bu programlarda yer aldığı görülmektedir; trafik mevzuatı gibi daha özel dersler de müfredatta yer alır.

Güvercinlik Kışlası'ndan Beytepe'ye taşınmasının ardından Jandarma Okulları Komutanlığı ismiyle bilinen Jandarma Subay Okulu 2016 yılını kadar faaliyetlerini sürdürdü. Bu evrede jandarma subayları, Harp Okulunda alınan dört yıllık eğitimin ardından üç buçuk aylık kıt'a stajı görmekteydiler. Ardından komanda eğitimine gönderilmiş olan piyadelerle birlikte altı ay Tuzla Piyade Okulunda eğitim aldıktan sonra Beytepe/Ankara'daki Jandarma Subay Okulunda on bir aylık eğitimden geçmişlerdir. Bu süreç içerisinde Jandarma Subay Okulunda verilen dersler yukarıda ifade edilen 2000-2001 yılı eğitim - öğretim dönemindeki derslerle benzerlik göstermektedir.

2016'da yürürlüğe giren 669 sayılı Kanun Hükmünde Kararname kapsamında Jandarma Okulları Komutanlığı kapatılarak Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi kuruldu. Böylelikle jandarma subay eğitimi yeni bir kimlik kazandı. Jandarma Teşkilatı'nın subay kadrosu bu tarihten itibaren Harp Okulunda değil Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Güvenlik Bilimleri Fakültesin-

⁷⁶ Erdoğan Ateşoğlu, **Jandarma Meslek Bilim Ders Notu**, Jandarma Genel Komutanlığı Basımevi, Ankara 1982, s.1

⁷⁷ Ateşoğlu, **a.g.e.**, s.3.

⁷⁸ Çermeli, Atabey, **a.g.e.**, s.300.

de yetiştirilmeye başlandı. Burada verilen eğitim; modern kolluk eğitiminin gerekliliğine uygun, teknolojik gelişmeleri yakından takip eden ve ilerici bir yaklaşımın ürünüdür. Bu kapsamda kurulduğu günden bugüne hukuk eğitimine önem veren ve hazırlanan her müfredatta hukuk derslerine yer veren bir anlayışla program oluşturan Jandarma Teşkilatı, aynı önem ve hassasiyeti Güvenlik Bilimleri Fakültesi'nde de devam ettirdi. Fakülte müfredatında yer alan hukuk dersleri şöyledir;

- Hukuka Giriş/ 3 saat
- Anayasa Hukuku I-II/ 2 saat
- Ceza Hukuku Genel Hükümler/3 saat
- Ceza Hukuku Özel Hükümler / 3 saat,
- İdare Hukuku I-II/ 2 saat
- Disiplin Hukuku/ 2 saat
- Ceza Muhakemesi Hukuku I-II/ 3 saat,
- Demokrasi, İnsan Hakları ve Vatandaşlık/ 2 Saat

8 dönem boyunca toplamda 8 hukuk dersi müfredatta yer almaktadır. Diğer dönemlerle kıyaslandığında özellikle 3-4 arasında değişen ders sayısının bu evrede 8'e çıktığı görülür. Derslerde kullanılan materyaller ise genel anlamda ders öğretmenlerinin hazırladığı fasiküllerden oluşur. Bunun yanında Anayasa Hukuku, Ceza Muhakemesi Hukuku gibi bazı derslerde hukuk fakültelerinde okutulan ders kitaplarından ve akademi bünyesinde hazırlanmış kitaplardan da faydalanılmaktadır.

Neticede genel kolluk görevini yürüten jandarma personeli hukuk normlarını iyi bilmelidir. Çünkü kolluk personeli, kanunların kendisine verdiği görevleri ve bu görevleri yerine getirmek için kullanmak zorunda olduğu yetkileri gereği, kanunların çizdiği sınırlara hassasiyet göstermek durumundadır. Müfredat programı da bu doğrultuda hazırlanmış ve jandarma subayına verilmesi gereken hukuk dersleri üzerinde önemle durulmuştur.

III. Jandarma Astsubay Eğitiminde Hukuk Dersleri

1904 yılında Selanik'te açılan Jandarma Zâbitân ve Posta Kumandanları Mektebinin Posta Kumandanları sınıfı Osmanlı jandaromasında küçük zabıt (astsu-bay) yetiştiren ilk kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sınıfa jandarma

fertleri, onbaşı ve çavuşlar alındı. Bu mektebin eğitim süresi ise altı aydı. Posta Kumandanları sınıfına alınacak öğrencilerin okuma yazma bilmeleri zorunluymdu. Okuma yazma ve rakamları bilmeyen adaylara öncelikli olarak kısa sürede eğitim verilmiş ve ardından diğer meslekî dersler öğretilmişti⁷⁹.

Posta Kumandanları sınıfındaki adaylara, Jandarma Nizamnamesi, Jandarmasının Hususi Vazifeleri, Adli Konularda Malumat ve Askeri Ceza Kanunu gibi hukuk ve nizamname dersleri verildi. Yüzbaşı Haydar Bey ve Süvari Teğmen Rıfat Bey bu derslere giren öğretmen subaylardır. Bu mektebin adı ayrıca kaynaklarda Küçük Zabit Mektebi olarak geçmektedir⁸⁰.

1904 yılında faaliyete geçen bir başka mektep Üsküp Jandarma Karakol Kumandanları Mektebi'dir. Bu mektep 1909 yılına kadar öğrenci kabul etmiştir. Burada öğrencilere verilen dersler Selanik Posta Kumandanları Mektebi ile bire bir aynıydı⁸¹. Üsküp Karakol Kumandanları Mektebinde adaylara teorik bilgilerin yanında uygulamalı eğitim de verilmekteydi. Ayrıca adaylar haftada bir staj mahiyetinde devriye görevini yerine getirmekteydiler. Buradaki eğitimlerin büyük çoğunluğu uygulamalı eğitime dayanırdı. Mektepteki toplam eğitim 1 ile 4 ay arasında değişmekteydi. Neticede 1909 itibariyle 150'ye yakın karakol kumandanının mezun edildiği görülmektedir. Bu okulda verilen hukuk derslerine sırayla Müstantik Şükrü Bey, Ceza Mahkemesi üyelerinden olan Hasan Zeki Bey ve son olarak bir başka Ceza Mahkemesi üyesi Hento Efendi girmişti⁸².

Balkan coğrafyasında kurulan ve Jandarma Teşkilatı'nın küçük zabit ihtiyacını karşılamak için önemli bir hamle olan Posta ve Karakol Kumandanları Mektepleri, gerek kadro yapısı gerek eğitim faaliyetleri gerekse uyguladığı program dolayısıyla kendisinden sonra kurulacak olan mekteplerin temelini oluşturmuşlardır. II. Meşrutiyet'in ilanından sonra bu mekteplerin sayısı Osmanlı Devleti içerisinde çoğalmıştı⁸³.

1913 yılına gelindiğinde farklı bir yapılanma içerisine giren Jandarma Mektepleri, Alay Mektepleri çatısı altında birleştirilerek eğitim faaliyetlerine devam etti. Bu mektepler Karakol Kumandaları ve Efrad-ı Cedide Mekteple-

⁷⁹ Demirel, a.g.m., s.191.

⁸⁰ Demirel, a.g.m., s.193.

⁸¹ Karıcı, a.g.m., s.129.

⁸² Karıcı, a.g.m., ss.131-134.

⁸³ Alyot, a.g.e., s.470.

rinden müteşekkildi. Bunlar ayrı birer sınıf olarak öğrenci kabul ettiler. Rüştiye mezunu olanlar ve okuma yazma bilenler Karakol Kumandaları sınıfına alınıyordu⁸⁴. 1918 yılında Alay Mekteplerinin öğretim programı kapsamında bir talimatname yayımlandı. Burada haftalık 21 saat ve 13 dersten oluşan bir program uygulanacağı ifade edilmektedir. Programa göre Jandarma Nizamnamesi dersi haftalık dört; Malumat-ı Hukukiye ve Kanuniye dersi haftalık üç saat işlenmekteydi. Programın uygulanması ise dört saat teorik ders, bir saat müzakere, iki veya üç saat talim olarak belirlendi. Jandarma Nizamnamesi dersi programdaki en fazla saat ayrılan dersti. Bu derste genel anlamda karakol kumandanlarının kollukla ilgili görevleri ve jandarmanın idari ve askeri görevleri ayrıntılı okutulmuştur. Hukuk dersinde jandarmanın bilmesi icap eden kanun, nizamname, talimatname ve emirler anlatılır, ceza kanunlarıyla ilgili bilgiler verilirdi⁸⁵.

Milli Mücadele sürecinde Jandarma Karakol Kumandanları Mektebinin faaliyetleri durduruldu. 1924 yılından itibaren başta İstanbul olmak üzere Çanakkale, Kayseri, Adana, İzmir, Giresun, Kars ve Diyarbakır'da Efrad-ı Cedide Alay Mektepleri içerisinde eğitim ve öğretime tekrardan başladı. Bunların dışında Bitlis, Bursa, Edirne, Ankara, Konya, Denizli, Maraş ve Sivas'ta kurulan mektepler ise sadece karakol komutanı yetiştirmek amacıyla eğitimlerini sürdürdü⁸⁶.

1925 yılında heyet-i fenniye tarafından kabul edilen Karakol Kumandanları sınıfına ait müfredat programı bulunmaktadır. Cumhuriyet Dönemi'nde Jandarma Okullarındaki müfredatların bütünüyle düzenlenmesinin gündeme gelmesi sonucu eğitim birliklerine tebliğ edilen yazıda; hem zabıt hem karakol kumandanları hem de Efrad-ı Cedide Mekteplerinde okutulacak derslerin belirli bir plan ve program çerçevesinde düzenlenmesi ve her okulda ortak bir müfredatın uygulanması bildirilmektedir⁸⁷. Buna göre söz konusu programda Jandarma Karakol Kumandanlarının Vezai fi ve Kitabet-i Meslekiye dersleri mevcuttu. Bu programda hukuk derslerinin olmadığı ancak mevzuat ve vazife

⁸⁴ İsmail Demircioğlu, Ebru Demircioğlu, İnanç Genç, "Jandarma Alay Mektepleri Öğretim Programı", **Miras ve Değişim: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Jandarma**, Ed. İsmail Hakkı Demircioğlu vd., Berikan Yayınevi, Ankara 2018, s.120.

⁸⁵ Demircioğlu, vd., a.g.m., ss.121-122.

⁸⁶ Cavit İpek, **Osmanlı İmparatorluğu ve Cumhuriyetin İlk Yıllarında (1904-1909, 1912-1929) Jandarma'da Reform Hareketleri**, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon 2006, s.74.

⁸⁷ Jandarma Efrâd ve Zabıt Mektepleri Ders Programı", s.159.

dersleri aracılığıyla jandarmayı alakadar eden kanunların işlendiği tespit edilmektedir⁸⁸.

1930 yılında Umum Jandarma Kumandanlığınca küçük zabitlerin faydalanması amacıyla Karakol Kumandanlıklarına Jandarma'nın Kitabı isimli eserin temin edilip kullanılması noktasında uyarıda bulunuldu. Bu eserde devletin kuruluş kanunlarından jandarmaya ait ve jandarmanın tatbikle mükellef olduğu bütün kanunlar, nizamnameler ve talimatnameler yer almaktaydı⁸⁹. Eser, içeriği itibarıyla el kitabı hüviyeti taşıyordu. Kitabın önemi hakkında Miralay Nazmi Bey, küçük zabitlerin mutlaka ellerinden bırakmamalarını vurgulayarak; tekrar tekrar okumaları yönünde tavsiyede bulunmaktadır. Ayrıca eserin jandarma vazifesi üzerine odaklandığını, personele kanunlar çerçevesinde görev ve sorumlulukların öğretilmesine yardımcı olduğunu ve jandarmanın kanun dışı bir iş yapmasını engel olmak için hazırlandığını belirtmektedir⁹⁰. Jandarma'nın Kitabı isimli eserde genel anlamda kanunlar ve onların içerikleri, Umum Kumandalığı'nın yapısı ve teşkilat şeması ile talim ve terbiye programının ayrıntıları yer alır.

1931'de ilan edilen 1861 Sayılı Jandarma Efrad Kanunu'nuyla Karakol Kumandanları Mektebi kapatıldı. Bunun yerine 1932 yılında küçük zâbit yetiştirmek amacıyla yeni eğitim kurumları açıldı⁹¹. Bu kapsamda Ankara Ulus'ta Jandarma Meslek Mektebi faaliyete geçti. Bu mektepte, 1932-1933 yılında küçük zabit yetiştirilmesini sağlamak için gedikli sınıfı adında bir kısım oluşturularak eğitime başlandı. Ayrıca Jandarma Kanunu'na istinâden gedikli küçük zabitlere verilen eğitimin düzene oturtulması amacıyla farklı eğitim ve öğretim kuruluşları meydana getirildi.

Jandarma Kanunu ilaveten 1861 Sayılı Kanunu ile birlikte Jandarma Meslek Mektebi ve Gedikli Küçük Zabit Mektebi, küçük zabit yetiştirmek amacıyla faaliyetlerinin bir kısmını İstanbul Maltepe'de diğer kısmını Ankara Ulus'ta sürdürmekteydi. İlerleyen dönemde bu okullar Jandarma Gedikli Erbaş Okulu adı altında birleşerek Ankara'da eğitime devam etti⁹². 1932-1936 yılları arasında Gedikli Erbaş Okulundan mezun olan erbaşlar Ankara'da Jandarma Meslek Okulunda bir yıl eğitim gördükten sonra karakol komutanı olarak

⁸⁸ Jandarma Efrâd ve Zabit Mektepleri Ders Programı", s.160.

⁸⁹ **Jandarma'nın Kitabı**, Jandarma Matbaası, Ankara 1930, s.1.

⁹⁰ **Jandarma'nın Kitabı**, s.2.

⁹¹ Alyot, **a.g.e.**, s.470.

⁹² **Jandarma Genel Komutanlığı 50. Yıl Cumhuriyet Hizmetinde**, s.95.

çeşitli kıtalarda göreve başlamışlardır. Bu sistem, 1861 sayılı Efrâd Kanunu ile son bulmuş, 1936 yılında Gedikli Erbaş Okulu adıyla yeniden teşkil edilen eğitim kurumu, Jandarma Subay Okulu binasında faaliyete geçmiştir⁹³. Ankara'da faaliyete geçen Gedikli Erbaş Okulunu bitirip mezun olan öğrencilerden beklenen; jandarma karakol erine talim ve terbiye verebilmesi, harp veya asayişsizlik hâlinde sorumlu olduğu kuvvetleri usulüne uygun olarak sevk ve idare edebilmesi ve kendisine verilen herhangi bir vazifeyi başarıyla yerine getirebilmesidir. Ayrıca jandarma zâbit ve küçük zâbitlerinden istenilen, hükûmet otoritesini kıtada temsil edebilecek yeterliliği kazanmalarındır⁹⁴.

Jandarma Gedikli Erbaş Okulunda eğitim birinci ve ikinci sınıf şeklinde planlanmış olup her bir sınıfın eğitim süresi on aydır. Eğitim ekimde başlayıp temmuza son bulacak şekilde hazırlandı. Birinci sınıftaki dersler öğrencilere daha önce sabit jandarma birliklerinde almış oldukları eğitimin pekiştirilmesi ve bilgilerin arttırılmasına yöneliktir. Meslekî derslerin yanı sıra adayların genel kültür düzeyini yükseltebilecek bazı dersler de müfredata ilave edildi. Birinci sınıfta hukuk derslerine yer verilmediği görülmektedir⁹⁵. Çünkü bu sınıfın amacı temel genel kültür ve meslekî dersleri vermektir. İkinci sınıfın programında hukuk dersleri mevcuttur. Gedikli Erbaş Okulunun ikinci sınıf programındaki hukuk dersleri, derse giren öğretmenler ve ders saatleri aşağıdaki gibidir⁹⁶;

Tablo IV: 1936 Yılına Ait Gedikli Erbaş Okulu İkinci Sınıflar İçin Hazırlanan Müfredattaki Hukuk Dersleri

Ders Adı	Dersin Öğretmeni	Ders Saati
İdare Kanunu	J. Bnb. Adnan Erginsoy	3 saat (haftalık ders saati)
Jandarma ve Polis Teşkilat Kanunu	J. Bnb. Hakkı Göktürk	3 saat
Askeri Ceza Kanunu	Hâkim İrfan Baştüzün	2 saat
Ceza Hukuku	Askeri Hâkim J. Yzb. Hulusi Alpan	4 saat
Hukuk Bilgisi	Askeri Hâkim J. Bnb. Şükrü Olçay	2 saat

⁹³ Alyot, **a.g.e.**, ss.470-471.

⁹⁴ Tekir, **a.g.e.**, s.377.

⁹⁵ Hikmet Tongur, **Türkiye'de Genel Kolluk Teşkil ve Görevlerinin Gelişimi**, Polis Akademisi Yayınları, Tıpkı Basım, Ankara 2016, s.390.

⁹⁶ Okçabol, **a.g.e.**, s.278.

Yukarıdaki programda görüldüğü gibi hukuk derslerine toplam 5 saat ayrılmış; haftalık toplam 14 saat ders işlenmiştir. Diğer ders saatlerinin 19 saat olduğu göz önüne alındığında hukuk derslerine ayrılan sürenin payı büyüktü. Bu da tıpkı subay eğitiminde olduğu gibi gedikli erbaşlara verilen hukuk eğitimine de önem verildiğini göstermektedir.

1937-1938 Dönemi Gedikli Erbaş Okulunda 96 öğrenciye eğitim verildiği görülmektedir. 1938-1939 yılında ders içerikleri ve öğretmenlerinde bir değişiklik olmamıştır. Bu dönemde eğitim verilen öğrenci sayısı ise 110'dur⁹⁷. 1939 ders yılı Gedikli Erbaş Okulu ikinci sınıfında Jandarma Teşkilat ve Vezaifi (Ders öğretmeni J. Bnb. İsmail Hakkı), Hukuk Bilgisi (Şükrü Olçay), Ceza Hukuku ve Tatbikatı (Hulusi Alpan), İdari Kanunlar (Adnan Erginsoy) ve Askeri Ceza ve Muhakeme Usulü (As. Hak. İrfan Baştüzün) isimleri adı altında beş hukuk dersi mevcuttu. 1936 yılında uygulanan müfredattan sadece ders isimleri noktasında farklıklar gösterir. 1939 yılı Gedikli birinci sınıfında hukuk dersine rastlanılmamaktadır⁹⁸. 1939-1940 yılındaki müfredat programında bazı ders isimleri ve ders öğretmenlerinin değiştiği görülür. Ceza Hukuku ve Tatbikatı dersinin yerine Adli Bilgiler ve Tatbikatı dersi konuldu; Askeri Ceza ve Muhakeme Usulü dersinin ismi de Askeri Ceza olarak değiştirildi. Jandarma Teşkilat ve Vezaifi dersine ise tayin olan Bnb. İsmail Hakkı'nın yerine Fahri Ögünç görevlendirildi⁹⁹.

Jandarma Subay Okulunun açılması ile Gedikli Erbaş Okulu da hazırlanan yeni müfredat programlarıyla eğitim ve öğretim faaliyetlerini yürütmeye devam etti. Gedikli erbaşlar için bu yeni eğitim ve öğretim döneminde uygulanacak müfredat programı Jandarma Genel Komutanlığı tarafından hazırlanmaktaydı. 1937 yılında Gedikli Erbaş Okulunda askeri dersler alaylar tarafından verildi. Alaylar, Jandarma Genel Komutanlığı tarafından hazırlanan müfredatlar ışığında kendi programlarını uyguladılar. Bazı alayların eğitim ve öğretim dönemlerinde ders kitapları ve notlarını kendileri hazırlayarak kullandıkları görülmektedir. Bunlardan birisi 1939 yılında Alay Heyet Talimiyesi tarafından Edirne Jandarma Alayı için hazırlanan Askerlik ve Jandarma Meslek Bilgisi ders kitabıdır. Bu kitapta toplam on üç ders yer alır. Kitap öğrencilerin işlediği ve bütün ders içeriklerinin yer aldığı bir yapıya sahipti. Askerlik ve Jandarma Meslek Bilgisi'nde genelde soru-cevap şeklinde açıklamalara yer verilmiştir. Ders içerikleri, gedikli erbaş adaylarının anlayabileceği seviyeye uygun olarak hazırlandı.

⁹⁷ Okçabol, **a.g.e.**, s.281.

⁹⁸ Okçabol, **a.g.e.**, s.283.

⁹⁹ Okçabol, **a.g.e.**, s.285.

Kitapta Askeri Ceza dersiyle alakalı konunun anlaşılması için 51 soru sorulmuş ve bunlara cevap aranmıştır. Kanunun tanımı, türleri, umumi ve hususi kanunların neler olduğu, sivil ve askeri şahısların hangi mahkemelerde yargılandığı, ceza tanımı ve askeri cezaların neler olduğu hususları üzerinde önemle durulmuştur¹⁰⁰. Kitapta ayrıca jandarmanın vazifesi başlığı altında jandarmayı ilgilendiren kanunlar ve bunların nasıl tatbik edileceği ile kanun maddelerinin içeriklerinden bahsedilmektedir¹⁰¹.

Jandarma Gedikli Erbaş Okulu ders öğretmenlerinden Hulusi Alpan ve Adnan Erginsoy hukuk dersleri için ders kitabı hazırlamışlardır. Adnan Erginsoy Jandarma İçin İdari Kanun ve Nizamlar Bilgisi adlı eserini, jandarmayı ilgilendiren kanun, talimatname ve nizamnameleri derli toplu bir şekilde ifade edebilmek için hazırladığını vurgular. Kanunlar arasında askeri, iktisadi, sıhhi ve mali kanunlar bulunmaktadır. İdari kanun ve nizamların çok olduğunu belirten Erginsoy, bunlar arasında jandarmanın görev ve sorumluluklarını açıklayan kanunların seçilerek öğrenciye ayrıntılarıyla anlatıldığı ifade etmektedir¹⁰². Hulusi Alpan'ın yazdığı Adli Bilgiler ve Tatbikatı isimli kitapta, Türk Ceza Kanunu ile Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nda jandarmayı ilgilendiren kısımlar yer alır. Ayrıca Jandarma Teşkilat ve Vazife Nizamnamesi'nin adli ödevler kısmıyla İcra İflas Kanunu ve Meşhut Suçlar kanununun bazı maddeleri işlenmektedir. Yine kitabın son bölümünde adli tıp konusu yer almaktadır¹⁰³. Her iki kitap da basıldığı dönemden itibaren Gedikli Erbaş Okulunun temel ders materyalleri arasına girerek hukuk derslerinde uzun yıllar okutulmuştur.¹⁰⁴

Jandarma Gedikli Erbaş Okuluna öğrenci kaynağı oluşturmak amacıyla 13 Haziran 1945 tarihinde Jandarma Gedikli Erbaş Hazırlama Ortaokulu kurulmuş olup okul 1 Ekim 1945'te faaliyete geçmiştir. Gedikli Erbaş Hazırlama Ortaokuluna alınacak öğrencilere en az ortaokul mezuniyet derecesine sahip olmaları şartı koyulmuştur¹⁰⁵. Okulun eğitim süresi ise üç yıldır. Buradaki öğrencilerin seviyesi ilkökul ve ortaokul düzeyinde olduğu için Fizik, Kimya, Tarih ve Türkçe gibi temel dersler verilmiştir. Meslekî ders anlamında sade-

¹⁰⁰ Alay Hey'et Talimiyesi, **Askerlik ve Jandarma Meslek Bilgisi**, İl Basımevi, Edirne 1939, ss.12-13.

¹⁰¹ Alay Hey'et Talimiyesi, **a.g.e.**, ss.62-66.

¹⁰² Erginsoy, **a.g.e.**, s.3.

¹⁰³ Hulusi Alpan, **Adli Bilgiler ve Tatbikatı**, Jandarma Genel Komutanlığı Matbaası, Ankara 1940, s.3.

¹⁰⁴ Erginsoy, **a.g.e.**, s.4; Alpan, **Adli Bilgiler ve Tatbikatı**, ss.3-5.

¹⁰⁵ Cihan, **a.g.t.**, ss.60-63.

ce Askerlik dersi vardır¹⁰⁶. Hazırlama okulunun faaliyetleri 1953 yılına kadar sürmüştür.

1950'den sonra faaliyete geçen Subay Tatbikat Okulundan bir süre sonra Astsubay¹⁰⁷ Okullar Komutanlığı da Jandarma Teşkilatı'na astsubay yetiştirmek için faaliyete geçti. 9 Temmuz 1953 tarihli Jandarma Subay ve Astsubay Okulları Yönergesi'ne göre astsubay sınıfı için yeni bir müfredat programı tespit edildi¹⁰⁸.

1965 yılında Jandarma Subay Tatbikat ve Astsubay Okulları Talimatnamesi gereğince okulun eğitim ve öğretim programlarında tekrar değişikliğe gidildi. Astsubay adaylarına 1966'ya kadar iki yıl, 1970 yılında kadar üç yıl süreli eğitim verilmekteydi. Ayrıca bu okul 1970'de Güvercinlik/Ankara'da bulunan yerleşkeye taşındı¹⁰⁹. 1965 yılında hazırlanan müfredata göre astsubay öğrencileri dört farklı hukuk dersi işliyordu. Bunlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir¹¹⁰;

Tablo V: 1965 Yılı Jandarma Astsubay Okulu Sınıflarında Okutulan Hukuk Dersleri

Dersin Adı	1. Sınıf/ Haftalık Ders saati	2. Sınıf/ Haftalık Ders saati	Astsb. Ttb. Sınıfı/Haftalık Ders saati
Türk Ceza ve Askeri Ceza Kanunları	1	1	1
Türk Ceza ve Askeri Ceza Yargılama Usulü Kanunları	-	1	3
İdari Kanun ve Nizamlar	1	1	4
Hukuk Başlangıcı	-	1	-

¹⁰⁶ Alyot, **a.g.e.**, s.476.

¹⁰⁷ Gedikli erbaş unvanı Jandarma Erat Kanunun da geçen şu ifade ile kaldırılmış ve yerine astsubay kullanılmaya başlanmıştır; “02/07/1951 tarih ve 5802 sayılı Kanunun geçici 1 inci maddesi ile “Gedikli Erbaş” adı “Astsubay”, “Başgedikli” adı “Kıdemli Başçavuş” olarak değiştirilmiştir.” Bk. Jandarma Eratı Kanunu, S 1860, 1931.

¹⁰⁸ **Jandarma Astsubay Hazırlama ve Sınıf Okulları Komutanlığı Tarihçesi**, Beytepe Jandarma Okullar Komutanlığı, Ankara, Ek-2.

¹⁰⁹ Çermeli, Atabey, **a.g.e.**, s.307.

¹¹⁰ **Jandarma Subay Tatbikat ve Astsubay Okulları Komutanlığı Talimatı**, s.31.

Tüm hukuk dersleri için yazılı sınav yapılmaktaydı. Derslerden geçmek için öğrencilerin en az 10 üzerinden 5 veya 6 (orta düzey) puan alması gerekiyordu. Hukuk dersleri için derse giren öğretmenlerin çoğunluğu komutanlıkta bulunan öğretmen subaylardan oluşmakla birlikte az da olsa Ankara'da bulunan hukuk fakültelerinden öğretmenler getirilmekteydi¹¹¹.

1972 yılında astsubay okulunun adı Jandarma Astsubay Hazırlama ve Sınıf Okulları Komutanlığı olarak değiştirildi. Hazırlama Okulunun eğitim süresinin, ortaokula dayalı olarak üç yıl süreli olmasına karar verildi. Ancak bu okulu bitiren adaylar, Jandarma Astsubay Sınıf Okulunda sivil kaynaklardan alınan yeni öğrencilerle birlikte bir yıl daha eğitim gördüler ve böylece toplam dört yıllık bir eğitim sürecinden geçtiler¹¹². 1972 yılında 1. 2. ve 3. sınıflar için hazırlanan müfredatta sosyal, fen ve meslekî derslerin ağırlıkta olduğu göze çarpmaktadır. Tıpkı Gedikli Erbaş Hazırlama Ortaokulunda olduğu gibi bu eğitimde temel genel kültür ve genel yetenek eğitimini kapsadığı için hukuk gibi meslekî ağırlıklı dersler yerine tarih, coğrafya ve matematik dersleri programda yer almaktaydı¹¹³. 1976-1977 Astsubay Sınıf Okulunun programı incelendiğinde hukuk ve jandarma meslek dersleri dikkat çekmektedir. Bu programda yer alan hukuk dersleri; Ceza Kanunları (haftalık 7 saat), Hukuk Başlangıcı (4 saat) ve İdari Kanunlar ve İdare Hukuku (5 saat) şeklindedir. Önceki programlardan farklı olarak hukuk derslerinin haftalık saatinde artış görülmektedir.

Astsubay Hazırlama ve Sınıf Okulları, 1979 yılında Jandarma Subay Tatbikat Okulu ile birleşerek Jandarma Okul Komutanlığı adını aldı. Bir müddet bu şekilde varlığını sürdüren Astsubay Okulu, 1990 yılında Jandarma Astsubay Öğrenci Tabur Komutanlığı adı altında faaliyetlerine devam etti. 1999'da Güvercinlik'te bulunan Jandarma Astsubay Sınıf Okulu Beytepe'ye taşındı. Burada astsubay sınıfı için bir müfredat programı oluşturuldu. Bu programda toplam 23 ders bulunmakta olup bunların beşi hukuk dersleridir. Dersler İç Hizmet ve Askeri Ceza Kanunu, Türk Ceza Kanunu, İdare Hukuku, İnsan Hakları ve Ceza Muhakemesi Usul Hukuku şeklindeydi¹¹⁴.

¹¹¹ Jandarma Subay Tatbikat ve Astsubay Okulları Komutanlığı Talimatı, s.32.

¹¹² Jandarma Genel Komutanlığı 50. Yıl Cumhuriyet Hizmetinde, s.107.

¹¹³ Jandarma Astsubay Hazırlama ve Sınıf Okulları Komutanlığı Tarihçesi, Ek-2, Ek-5.

¹¹⁴ Çermeli, Atabey, a.g.e., s.311.

2003-2004 eğitim ve öğretim döneminde iki yıl süreyle Jandarma Astsubay Meslek Yüksek Okulu astsubay yetiştirmek üzere görevini sürdürdü. Bununla birlikte eğitim süresi bir yıl olan Jandarma Astsubay Temel Kursu fakülte ve yüksekokulundan temin ettiği öğrenci kadrosuyla eğitim faaliyetini yürütmekteydi¹¹⁵.

31 Temmuz 2016 tarihinde bugünkü adıyla Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi faaliyete geçti. Bu kapsamda astsubaylar, Astsubay Eğitim Merkezi ve Meslek Yüksek Okulu bünyesinde yetiştirilmeye başlandı. 2020 yılında ise Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi bünyesinde açılan Jandarma Astsubay Meslek Yüksekokulu (JAMYO), jandarma astsubaylarını yetiştiren 2 yıllık bir eğitim kurumu olarak varlığına devam etmektedir. Ayrıca Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi'ne bağlı olarak Bursa Işıklar Meslek Yüksek Okulu, astsubay yetiştirmek üzere 2018'de eğitime başlamıştır. JAMYO için hazırlanan müfredatta hukuk dersleri şu şekildedir:

- Hukuka Giriş/ 4 saat
- Anayasa Hukuku/ 2 saat
- Disiplin Hukuku/ 3 saat
- İdare Hukuku/ 3 saat
- Ceza Muhakemesi Hukuku/ 3 saat
- İnsan Hakları /2 saat
- Yargı Kararları ve İncelemeleri/ 2 saat
- Türk Ceza Hukuku Genel -Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler /3 saat

JAMYO eğitiminde 4 dönemde toplamda 8 hukuk dersi bulunmaktadır. Önceki dönemlerde 4-5 olan hukuk derslerinin bu evrede arttığı görülür. Modern kolluk anlayışında hukuk eğitiminin önemini kavrayan Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, hazırladığı programları da bu kapsamda şekillendirmektedir.

Geçmişten günümüze jandarma astsubay adaylarına verilen hukuk eğitiminin bir bütünlük arz ettiğini ve hazırlama okulları haricinde her eğitim döneminde programda yer aldığı görülmektedir. Müfredatlarda sadece isim ve ders sayılarının değiştiği, ancak hukuk eğitiminin tıpkı subaylarda olduğu gibi astsubaylar için de önem teşkil ettiği tespit edilmiştir.

¹¹⁵ Çermeli, Atabey, a.g.e., ss.310-311.

SONUÇ

XX. yüzyılın başlarında jandarmanın yeniden teşkilatlandırılması gündeme getirilerek Batılı güçlerin teşvikiyle köklü bir yenileşme hareketi içerisine girmiştir. Bu kapsamda jandarma personelinin nitelikli olarak yetiştirilmesi için modern eğitim kurumlarına gereksinim duyulmuş ve 1904 yılında ilk Jandarma Mektepleri faaliyete geçmiştir. Mektepler her düzeyde jandarma personelinin yetiştiren eğitim kurumları olarak karşımıza çıkarken; gerek eğitmen kadrosu gerekse de müfredat noktasında kendisinden sonra gelen Jandarma Okullarının da temellerini oluşturmuşlardır.

Subay, astsubay ve er fark etmeden her bir jandarma personelinin yetişmesine önem veren Osmanlı idaresi, onların kolluk anlayışına uygun şekilde eğitilmeleri için gerekli olan plan ve programı tatbik etme gayreti içine girmiştir. Jandarma için oluşturulan müfredat içerisinde hukuk eğitimi önemli bir yer tutmaktadır. Programlar öğrenim alanları noktasında sınıflandırılarak incelendiğinde meslekî, askerî ve sağlık derslerinin yanında hukuk dersleri de ön plana çıkmaktadır.

Cumhuriyet Dönemi'yle birlikte Osmanlı Devleti'nden miras alınan Jandarma Teşkilatı, yapılan kanunlar ve çeşitli düzenlemelerle modern bir anlayışa kavuşturulmak istenmiştir. Bu dönemde Jandarma Okullarında özellikle hukuk alanında verilen ders sayısının ve ders saatlerinin arttığı tespit edilmektedir. Nitekim yapılan yayınlar ve çıkarılan ders kitaplarında; jandarma personelinin görevini doğru, adaletli ve devletin çıkarlarını koruyacak şekilde yapabilmesi için kanunları iyi bilmesi gerekliliği önemle vurgulanmıştır.. Bu kapsamda subay ve astsubaylara yönelik müfredatların önemli bir kısmını hukuk ve jandarmanın vazifesini içeren derslerin oluşturduğu rahatlıkla söylenebilir.

Jandarma subay eğitiminde hukuk derslerinin başlangıcı Jandarma Okullarının açıldığı döneme kadar uzanmaktadır. Subay adaylarına verilen hukuk dersleri incelendiğinde bu dersleri anayasa hukuku, idare hukuku ve ceza hukuku alanlarında toplayabiliriz. Bu alanların yanı sıra müfredatlarda jandarma mevzuatına dayalı olarak teşkilatı ilgilendiren kanun, nizamname ve talimatnamelere yer verilmiştir. Astsubay eğitiminde kullanılan müfredatlarda hukuk derslerinin önemli bir yeri olduğu görülmektedir. Özellikle ceza hukuku, kamu hukuku, medeni hukuk ve mevzuatı ilgilendiren başlıklar jandarma astsubay eğitiminin temel taşlarıydı.

Neticede Ceza Hukuku, Ceza Muhakemeleri Usulü Hukuku ve Askeri Ceza Hukuku gibi derslerin Jandarma Okullarının kurulduğu dönemden günümüze kadar geçen süreçte farklı isimler ve farklı içeriklerle müfredatta olduğu tespit edilmektedir. Hukuk derslerinin sayısı dönemlere göre değişmekle beraber her programda kendisine yer bulduğunu söylemek mümkündür. Hukuk eğitiminin jandarmanın geçmişinden günümüze kadar bir bütünlük arz ettiği açıktır. Kanunları öğrenmek ve bunları sahada tatbik etmekle yükümlü olan jandarmanın hukukla bütünleşmesini sağlamak için hukuk derslerinin, jandarma personeli eğitim sürecinin ayrılmaz bir parçası olduğu konusunda hiçbir şüphe yoktur.

İntihal Taraması Bu makale intihal taramasından geçirildi. (<https://intihal.net/>) | *This paper was checked for plagiarism. (<https://intihal.net/>)*

Etik Beyan Bu makalede Etik Kurul Onayı gerektiren bir çalışma bulunmamaktadır. | *There is no study that would require the approval of the Ethical Committee in this article.*

Yazar Katkıları İHD (%35)
Author Contributions ED (%30)
OG (%20)
KÖK (%15)

Açık Erişim Lisansı Bu makale, Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0
Open Access License Uluslararası Lisansı (CC BY-NC) ile lisanslanmıştır.
| *This work is licensed under Creative Commons AttributionNonCommercial 4.0 International License*

KAYNAKÇA

Akça, Gürsoy, Hülür, Himmet, “Osmanlı Hukukunun Temelleri ve Tanzimat Dönemindeki Hukuksal Yeniliklerin Sosyo-Politik Dinamikleri”, **Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, S 19, 2006, ss.295-321.

Alay Hey'et Talimiyesi, **Askerlik ve Jandarma Meslek Bilgisi**, İl Basımevi, Edirne 1939.

Alpan, Hulusi, **Zabıta'yı İlgilendiren Kanun, Nizamname, Talimatname ve Talimatları Bulmada Kılavuz**, Jandarma Genel Komutanlığı Matbaası, Ankara 1937.

Alpan, Hulusi, **Adli Bilgiler ve Tatbikatı**, Jandarma Genel Komutanlığı Matbaası, Ankara 1940.

Alpan, Hulusi, **Jandarmanın Tatbikatı Adli Dağarcığı**, İdeal Basımevi, Ankara 1943.

Alpan, Hulusi, **Zabitanın Dağarcığı**, Jandarma Genel Komutanlığı Matbaası, Ankara 1937.

Alyot, Halim, **Türkiye'de Zabıta**, Polis Akademisi Yayınları, Tıpkı Basım, Ankara 2008.

Ateşoğlu, Erdoğan, **Jandarma Meslek Bilim Ders Notu**, Jandarma Genel Komutanlığı Basımevi, Ankara 1982.

Avaner, Tekin, vd. “Sarrou'nun Hayatı, Çalışmaları, Hatıratı ve Bibliyografyasına Dair”, **Türk Jandarmasında Reform Süreci: Yüzbaşı Sarrou'nun Hatıratını Anlamak**, Ed. Tekin Avaner, Turgut Atasoy, Gazi Kitabevi, Ankara 2021, ss.167-191.

Cihan, Hüseyin, **Kuruluşundan Cumhuriyetin İlk Yıllarına Geçen Süreçte Jandarma Okulları**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2015.

Çakmak, Biray, “İzmir Jandarma Mektebi (1907-1911)”, **Miras ve Değişim: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Jandarma**, Ed. İsmail Hakkı Demircioğlu vd., Berikan Yayınevi, Ankara 2018, ss.147-168.

Çermeli, Ahmet, Halil Atabey, **Jandarma Genel Komutanlığı Tarihi**, Cilt 1, Kozan Ofset, Ankara 2002.

Demircioğlu, İsmail, Ebru Demircioğlu, İnanç Genç, “Jandarma Alay Mektepleri Öğretim Programı”, **Miras ve Değişim: Osmanlı'dan**

Cumhuriyet’e Jandarma, Ed. İsmail Hakkı Demircioğlu vd., Berikan Yayınevi, Ankara 2018, ss.117-125.

Demirel, Fatih, “Osmanlı Devleti’nde Jandarma Eğitimi: Selanik Vilayeti Jandarma Mektepleri”, **Miras ve Değişim: Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Jandarma**, Ed. İsmail Hakkı Demircioğlu vd., Berikan Yayınevi, Ankara 2018, ss.185-204.

Erginsoy, Adnan, **Jandarma İçin İdari Kanun ve Nizamlar Bilgisi**, Jandarma Genel Komutanlığı Matbaası, Ankara 1940.

Erginsoy, Adnan, **1706 sayılı Jandarma Kanununun Şerhi**, Jandarma Genel Komutanlığı, Ankara 1937.

Ergün, Mustafa, Duman, Tayyip, “19. Yüzyılda Osmanlı Askerî Okullarının Ders Programları ve Ders Kitapları”, **Yeni Türkiye Dergisi**, S 7, 1996, ss.494-511.

<https://www.luggat.com> Erişim tarihi: 18.11.2022.

“Harp ve Sınıf Okulları Programları H.”, **Jandarma Emirnamesi**, S 618, 1945, ss.741-743.

İpek, Cavit, **Osmanlı İmparatorluğu ve Cumhuriyetin İlk Yıllarında (1904-1909, 1912-1929) Jandarma’da Reform Hareketleri**, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon 2006.

“Jandarma Okulu Subay Kısmı, İlk Devre Mezunları, Veda Töreni Münasebetiyle Fevkalade Nüsha”, **Jandarma Mecmuası**, S 49/50, 1937, ss.10-37.

Jandarma Efrâd ve Zabıt Mektepleri Ders Programı”, **Jandarma Evamir Mecmuası**, S 199, 1925, ss.156-159.

Jandarma Astsubay Hazırlama ve Sınıf Okulları Komutanlığı Tarihçesi, Beytepe Jandarma Okullar Komutanlığı, Ankara.

Jandarma Eratı Kanunu, S 1860, 1931.

Jandarma Genel Komutanlığı 50. Yıl Cumhuriyet Hizmetinde, İçişleri Bakanlığı Yayınları, Ankara 1975.

Jandarma Okulu Subay Kısmı Müfredat Programı, Jandarma Genel Komutanlığı Matbaası, Ankara 1937.

Jandarma Subay Tatbikat ve Astsubay Okulları Komutanlığı Talimatı, Jandarma Genel Komutanlığı Basımevi, Ankara 1965.

Jandarma Teşkilat ve Vazife Nizamnamesi, Dâhiliye Vekâleti, Ankara 1938.

Jandarma'nın Kitabı, Jandarma Matbaası, Ankara 1930.

Karcı, Erol, “Üsküp Jandarma Karakol Kumandanları Mektebi (1904-1909)”, **Miras ve Değişim: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Jandarma**, Ed. İsmail Hakkı Demircioğlu vd., Berikan Yayınevi, Ankara 2018, ss.127-146.

Koyuncu, Nuran, “Hukuk Mektebinin Doğuşu”, **Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C 16, S 3, 2012, ss.163-183.

Mutlu, Önder, **Kamu Düzeninin Sağlanmasında Jandarma-Polis İlişkileri**, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş 2006.

Nazif, İbrahim, **Zabıtaya Mahsus Hukuk Dersleri**, Konya Vilayet Matbaası, Konya 1930.

Okçabol, Derviş, **Türk Zabıta Tarihi ve Teşkilat Tarihçesi**, Polis Akademisi Yayınları, Tıpkıbasım, Ankara, 2016.

Olcay, Şükrü, “Kanun, Jandarma, Halk”, **Jandarma Karakol Dergisi**, S 19, 1940, ss.28-33.

Tekir, Süleyman, **Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Jandarma Kuruluş, Teşkilat ve Mücadele (1903-1938)**, Timaş Yayınları, İstanbul 2020.

Özbek, Nadir, “Osmanlı Taşrasında Denetim: Son Dönem Osmanlı İmparatorluğunda Jandarma”, **Türkiye'de Ordu Devlet ve Güvenlik Siyaseti**, Ed. Evren Balta, İsmet Akça, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2010, ss.47-78.

Tekşen, Hüsnü, **Jandarma Amelî Vazifelerinden Bazı Hadiseler**, Rıza Koşun Matbaası, İstanbul 1941.

Tongur, Hikmet, **Türkiye'de Genel Kolluk Teşkil ve Görevlerinin Gelişimi**, Polis Akademisi Yayınları, Tıpkı Basım, Ankara 2016.

Yosmaoğlu, İpek, **Religion, Violence, and the Politics of Nationhood in Ottoman Macedonia 1878–1908**, Cornell University Press, London 2014.

